

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН
2023 ОНЫ ХАВРЫН ЭЭЛЖИТ ЧУУЛГАН

2023 ОН 06 ДУГААР САРЫН 22-НЫ ӨДӨР, ПҮРЭВ ГАРАГ

ХУРАЛДААНЫ ТЭМДЭГЛЭЛ

НЭГДСЭН ХУРАЛДААН

ХУРАЛДААН ЗОХИОН БАЙГУУЛАХ ХЭЛТЭС

Та хуралдааны тэмдэглэлийн цахим хувьтай дараах
QR кодыг уншуулан танилцах боломжтой.

НЭГДСЭН ХУРАЛДААНЫ ТЭМДЭГЛЭЛИЙН АГУУЛГА

2023 оны 06 дугаар сарын 22-ны өдөр, Пүрэв гараг

Хуралдааны тэмдэглэлийн агуулга

Хуралдааны товч тэмдэглэл:	2-17
Хуралдааны дэлгэрэнгүй тэмдэглэл:	18-119
1.Соёлын бүтээлч үйлдвэрлэлийг дэмжих тухай хуулийн төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн хуулийн төслүүд /Засгийн газар 2023.04.19-ний өдөр өргөн мэдүүлсэн, хэлэлцэх эсэх/	21-52
2.Төсвийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн хууль, тогтоолын төслүүд /Улсын Их Хурлын гишүүн Г.Тэмүүлэн нарын 32 гишүүн 2023.01.16-ны өдөр өргөн мэдүүлсэн, хэлэлцэх эсэх/	52-57
3.“Олон улсын иргэний нисэхийн эсрэг хууль бус үйлдэлтэй тэмцэх тухай конвенц”-д нэгдэн орсныг соёрхон батлах тухай хуулийн төсөлтэй хамт өргөн мэдүүлсэн Эрүүгийн хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл /Засгийн газар 2023.05.25-ны өдөр өргөн мэдүүлсэн, анхны хэлэлцүүлэг/	57-59
4.“Агаарын хөлгийг хууль бусаар булаан авах үйлдлийг хориглох тухай конвенцын нэмэлт протокол”-ыг соёрхон батлах тухай хуулийн төсөлтэй хамт өргөн мэдүүлсэн Эрүүгийн хуульд өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл /Засгийн газар 2023.05.25-ны өдөр өргөн мэдүүлсэн, анхны хэлэлцүүлэг/	59-60
5.Аж ахуйн нэгжийн орлогын албан татварын тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай хуулийн төсөл /Засгийн газар 2023.06.02-ны өдөр өргөн мэдүүлсэн, анхны хэлэлцүүлэг/	60-67
6.Гаалийн тариф, гаалийн татварын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл /Засгийн газар 2023.06.02-ны өдөр өргөн мэдүүлсэн, анхны хэлэлцүүлэг/	67-69
7.Боловсролын ерөнхий хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн хуулийн төслүүд /Засгийн газар 2021.06.24-ний өдөр өргөн мэдүүлсэн, эцсийн хэлэлцүүлэг/	69-89
8.“Эмийн үнийн өсөлтийн шалтгаан, нөхцөлийг хянан шалгах” асуудлаар хянан шалгах түр хороо байгуулах тухай Улсын Их Хурлын тогтоолын төсөл /Улсын Их Хурлын гишүүн Ж.Чинбүрэн нарын 28 гишүүн 2023.06.09-ний өдөр өргөн мэдүүлсэн/	90-91
9.Нийтийн албанд нийтийн болон хувийн ашиг сонирхлыг зохицуулах, ашиг сонирхлын зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн нэгтгэсэн төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн хуулийн төсөл /Улсын Их Хурлын гишүүн Ш.Адъяаа 2022.12.30-ны өдөр, Засгийн газар 2023.01.18-ны өдөр тус тус өргөн мэдүүлсэн, анхны хэлэлцүүлэг/	91-99
10.“Онцгой албан татварын тухай хуулийн зарим заалт Монгол Улсын Үндсэн хуулийн холбогдох заалтыг зөрчсөн эсэх тухай маргааныг хянан шийдвэрлэсэн тухай” Монгол Улсын Үндсэн хуулийн цэцийн 2023 оны 04 дүгээр дүгнэлт	100-112
11.Сургуулийн өмнөх болон ерөнхий боловсролын тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөл /Засгийн газар 2021.06.24-ний өдөр өргөн мэдүүлсэн, анхны хэлэлцүүлэг/	113-118

ХУРАЛДААНЫ ТОВЧ ТЭМДЭГЛЭЛ

Долоо.Боловсролын ерөнхий хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн хуулийн төслүүд /Засгийн газар 2021.06.24-ний өдөр өргөн мэдүүлсэн, эцсийн хэлэлцүүлэг/

Хэлэлцэж буй асуудалтай холбогдуулан Улсын Их Хурлын гишүүн, Боловсрол, шинжлэх ухааны сайд Л.Энх-Амгалан, Боловсрол, шинжлэх ухааны дэд сайд Г.Ганбаяр, Боловсролын ерөнхий газрын дарга Т.Ням-Очир, Боловсрол, шинжлэх ухааны яамны Сургуулийн өмнөх боловсролын хэлтсийн дарга Ж.Мягмар, мөн яамны Боловсролын нэгдсэн бодлого төлөвлөлтийн газрын шинжээч Ж.Нарантуяа, Хууль, эрх зүйн хэлтсийн ахлах шинжээч Ч.Баярмаа, Мэргэжлийн боловсрол, сургалтын хэлтсийн дарга А.Халиунаа, Боловсролын судалгааны үндэсний хүрээлэнгийн секторын эрхлэгч У.Туяа, Монголын боловсрол, шинжлэх ухааны үйлдвэрчний эвлэлийн холбооны дарга З.Цогтгэрэл, Монголын хувийн хэвшлийн бага, дунд сургуулиудын холбооны тэргүүн Н.Номин, Хувийн цэцэрлэгийн үүсгэн байгуулагчдын холбооны тэргүүн А.Цэнгэл, “Бүх нийтийн боловсролын төлөө” Иргэний нийгмийн үндэсний эвслийн ерөнхий зохицуулагч Д.Тунгалаг, Боловсрол, шинжлэх ухааны сайдын орон тооны бус зөвлөх Д.Билгүүдэй нар оролцов.

Хуралдаанд Улсын Их Хурлын Тамгын газрын Тэргүүн дэд даргын албан үүргийг түр орлон гүйцэтгэгч М.Үнэнбат, мөн газрын Хууль, эрх зүйн газрын дарга Н.Мягмар, мөн газрын Зөвлөхүүдийн албаны зөвлөх А.Болортуяа, Байнгын хорооны асуудал хариуцсан хэлтсийн Боловсрол, соёл, шинжлэх ухаан, спортын байнгын хороо хариуцсан ахлах зөвлөх Л.Лхагвасүрэн, референт Н.Монголмаа, Улсын Их Хурал дахь Монгол Ардын намын бүлгийн ажлын албаны дарга С.Далхаасүрэн нар байлцав.

Төслийг эцсийн хэлэлцүүлэгт бэлтгэсэн тухай Хууль зүйн байнгын хорооноос гаргасан танилцуулгыг Улсын Их Хурлын гишүүн Г.Дамдинням танилцуулав.

Байнгын хорооны танилцуулгатай холбогдуулан Улсын Их Хурлын гишүүн С.Чинзориг, Д.Өнөрболор, О.Цогтгэрэл, Г.Мөнхцэцэг нарын тавьсан асуултад Боловсрол, соёл, шинжлэх ухаан, спортын сайд Л.Энх-Амгалан, ажлын хэсгийн ахлагч, Улсын Их Хурлын гишүүн Г.Дамдинням нар хариулж, тайлбар хийв.

Улсын Их Хурлын гишүүн Г.Амартүвшин, Б.Пүрэвдорж, Н.Ганибал, Х.Ганхуяг, Ч.Хүрэлбаатар, Л.Энх-Амгалан, Т.Доржханд, Ж.Чинбүрэн нар үг хэлэв.

Боловсролын ерөнхий хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн хуулийн төслүүдийн эцсийн хэлэлцүүлэг асуудлаар Улсын Их Хурлын гишүүн,

Улсын Их Хурал дахь Монгол Ардын намын бүлгийн дарга Д.Тогтохсүрэн ажлын 3 өдрийн завсарлага авах тухай мэдэгдэж, уг асуудлаар завсарлага авав. /15:54/

Уг асуудлыг 15 цаг 54 минутад хэлэлцээж дуусав.

ХУРАЛДААНЫ ДЭЛГЭРЭНГҮЙ ТЭМДЭГЛЭЛ

Боловсролын ерөнхий хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн хуулийн төслүүдийн эцсийн хэлэлцүүлгийг явуулья.

Төслийг эцсийн хэлэлцүүлэгт бэлтгэсэн талаарх Боловсрол, соёл, шинжлэх ухаан, спортын байнгын хорооны танилцуулгыг Улсын Их Хурлын гишүүн, ажлын хэсгийн ахлагч Гонгорын Дамдинням танилцуулна. Таныг индэрт урьж байна.

Г.Дамдинням: Улсын Их Хурлын гишүүн дарга, эрхэм гишүүд ээ,

Монгол Улсын Засгийн газраас 2021 оны 06 дугаар сарын 24-ний өдөр Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлсэн Боловсролын ерөнхий хуулийн төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн хуулийн төслүүдийн анхны хэлэлцүүлгийг Улсын Их Хурал 2023 оны 05 дугаар сарын 04, 16-ны өдрийн хуралдаанаараа хэлэлцэж эцсийн хэлэлцүүлэгт бэлтгүүлэхээр Боловсрол, соёл, шинжлэх ухаан, спортын Байнгын хороонд шилжүүлсэн билээ.

Улсын Их Хурлын чуулганы нэгдсэн хуралдаанаар хуулийн төслүүдийн анхны хэлэлцүүлгийг явуулах үед хуралдаан даргалагчаас гүйцээн

боловсруулах чиглэл өгсний дагуу Байнгын хороо Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны дэгийн тухай хуулийн 42 дугаар зүйлийн 42.2.1-т заасныг баримтлан 6 санал хураалт явуулсан бөгөөд хуралдаанд оролцсон гишүүдийн олонх нь дэмжсэн.

Түүнчлэн Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны дэгийн тухай хуулийн 42 дугаар зүйлийн 42.2.3-т заасныг баримтлан хуулийн төслийн зарим зүйл, заалтаар дахин санал хураах шаардлагатай гэж Байнгын хорооны хуралдаанд оролцсон гишүүдийн 3-ны 2-оос доошгүйг нь үзсэн тул ажлын хэсгийн 2 санал болон Улсын Их Хурлын гишүүн Ж.Чинбүрэнгээс гаргасан боловсролын сургалтын байгууллагад судлах гадаад хэл нь сургалтын үндэсний хөтөлбөрийн үзэл баримтлалд заасан хэл байна гэсэн агуулга бүхий зарчмын зөрүүтэй саналыг хуралдаанд оролцсон гишүүдийн олонх дэмжсэн.

Харамсалтай шийдвэрийг гаргасан алдааг манай Улсын Их Хурлын Ардчилсан намын бүлгийнхэн, Ардын намын бүлгийнхэн, Хүн намын төлөөлөл, бие даагчдын төлөөлөл бүгдээрээ 9 дэх санал хураалт дээр эсрэг санал хурааж авч үлдэх, ардын хүүхдэд Англи хэлийг өгөх энэ шийдвэрийг дэмжиж өгнө гэдэгт итгэлтэй байна.

Нэгдсэн хуралдааны анхны хэлэлцүүлгээр олонхын дэмжлэг авсан саналыг хуулийн төсөлд тусган эцсийн хэлэлцүүлэгт бэлтгэсэн төсөл болон хуулийн төслийг эцсийн хэлэлцүүлэгт бэлтгэсэн тухай танилцуулга, зарчмын зөрүүтэй саналын томъёоллыг та бүхэнд тараасан болно.

Улсын Их Хурлын гишүүн дарга, эрхэм гишүүд ээ,

Боловсролын ерөнхий хуулийн төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн хуулийн төслүүдийн эцсийн хэлэлцүүлгийг явуулсан талаарх

Боловсрол, соёл, шинжлэх ухаан, спортын байнгын хорооны танилцуулга, зарчмын зөрүүтэй саналыг хэлэлцэн шийдвэрлэж өгөхийг та бүхнээс хүсье.

Анхаарал тавьсанд баярлалаа.

Л.Мөнхбаатар: Ирц, үгүй ээ харин ирцгүй болчихоод байна. Ажлын хэсгийн гишүүдийг танилцуулъя. Боловсрол шинжлэх ухааны сайд Лувсанцэрэнгийн Энх-Амгалан, Боловсрол, шинжлэх ухааны дэд сайд Ганболдын Ганбаяр, Боловсролын ерөнхий газрын дарга Төмөр-Очирын Ням-Очир байна уу энэ хүмүүс нь? Боловсрол, шинжлэх ухааны яамны Санхүү, хөрөнгө оруулалтын газрын дарга Огнонгийн Хуягцогт хаа байна. Боловсрол, соёл, шинжлэх ухааны яамны Санхүүгийн хэлтсийн дарга Алтаннямын Мөнх-Оргил байхгүй байна. Боловсрол, соёл, шинжлэх ухааны яамны Сургуулийн өмнөх боловсролын хэлтсийн дарга Жадамбын Мягмар, Боловсрол, соёл, шинжлэх ухааны яамны Боловсролын нэгдсэн бодлого төлөвлөлтийн газрын шинжээч Жамцын Нарантуяа, Сангийн яамны Төсвийн зарлагын хэлтсийн дарга Пүрэвдоржийн Бат-Эрдэнэ хаана байна? Байна уу Бат-Эрдэнэ? Боловсролын судалгааны үндэсний хүрээлэнгийн секторын эрхлэгч Ухнаагийн Туяа байна уу. Энэ ажлын хэсгийн гишүүд чинь ер нь байгаа хүн байгаа юм уу. Шинжлэх ухаан, технологийн их сургуулийн захирал Төмөрпүрэвийн Намнан хаа байна. Шинжлэх ухааны академийн Философийн хүрээлэнгийн эрдэм шинжилгээний ажилтан, шинжлэх ухааны доктор, профессор Шажинбатын Ариунаа байна уу. Алга байна. Боловсрол, шинжлэх ухааны яамны Хууль зүйн хэлтсийн ахлах шинжээч Чимэдрэгзэний Баярмаа, Боловсрол, шинжлэх ухааны яамны Боловсролын нэгдсэн бодлого төлөвлөлтийн газрын ахлах шинжээч Арьяагийн Цолмон, Боловсрол, шинжлэх ухааны яамны Мэргэжлийн боловсрол, сургалтын хэлтсийн дарга Авирмэдийн Халиунаа, Боловсрол шинжлэх ухааны

сайдын орон тооны бус зөвлөх Дарьсүхбаатарын Билгүүдэй, Монголын боловсрол, шинжлэх ухааны үйлдвэрчний эвлэлийн холбооны дарга Замбалын Цогтгэрэл, Цогтгэрэл байна уу. Алга байна. Монголын хувийн хэвшлийн бага, дунд сургуулиудын холбооны тэргүүн Наранцэцэгийн Номин, Хувийн цэцэрлэгийн үүсгэн байгуулагчдын холбооны тэргүүн Алтангэрэлийн Цэнгэл, Цэнгэл гэж байна уу? Хүн байна уу. Монголын оюутны холбооны ерөнхийлөгч Ганхуягийн Анударь, “Бүх нийтийн боловсролын төлөө!” Иргэний нийгмийн үндэсний эвслийн ерөнхий зохицуулагч Дондогдуламын Тунгалаг. Энэ ажлын хэсгийн гишүүдийн ихэнх нь алга байна шүү.

Байнгын хорооны танилцуулгатай холбогдуулан асуулт асуух Их Хурлын гишүүд байна уу. Гомпилдоогийн Мөнхцэцэг, Ундрэм, Чинбатын Ундрэм гишүүнээр тасаллаа. Содномын Чинзориг гишүүн асуултаа асууя.

С.Чинзориг: Хоёр, гурван зүйл тодруулъя. Энэ яах вэ Байнгын хороон дээр бас би бас нэлээн ярьсан юм. Үндсэн хуульдаа ерөнхий боловсролыг үнэ төлбөргүй олгоно гэсэн Үндсэн хуулийн заалттай, төрөөс тавьсан нөхцөл, шаардлагыг хангаж байгаа бол ерөнхий боловсролыг хувийн хэвшил бас гүйцэтгэж болно гэсэн ийм Үндсэн хуулийн заалттай.

Тэгэхээр энэ хууль маань Үндсэн хуулийн энэ заалттай хэр нийцэж байгаа вэ гэдгийг би эртүүд Байнгын хороон дээр ярьсан. Тэгээд тодорхой ойлголт авч чадаагүй л дээ. Ингээд ярихлаар манайхан мушгиад байгаа юм. Хувийн хэвшлийг дэмжихгүй юм уу гээд. Би хувийн хэвшлийг дэмжихгүй гэж ярихгүй байгаа шүү дээ. Үндсэн хуульд заасан ерөнхий боловсролыг үнэ төлбөргүй олгоно, хувийн хэвшил ерөнхий боловсрол олгож болно. Гэхдээ төрөөс тавьж байгаа тэр нөхцөл, шаардлагыг хангаж байгаа бол гэсэн.

Тэгээд тэр төрөөс тавьж байгаа тэр ерөнхий боловсролыг хувийн хэвшил гүйцэтгүүлж болно гэж байгаа тэр төрөөс тавьж байгаа нөхцөл, шаардлага гэдэг нь ямар ойлголт байна? Энэ хуульд ямар юм орж ирж байгаа юм бэ гэдгээ л тодруулаад байгаа юм. Тэрнээс би бол энэ хувийн хэвслээр гүйцэтгүүлнэ гэдгийг эсэргүүцээд байгаа юм биш л дээ. Тэгээд одоо энэ хуулийн чинь 6 дахь зарчмын зөрүүтэй санал 43.2 дээр орж ирж байгаа юм. Хувьсах зардлаар нь зохицуулна гээд. Хувьсах зардлаар нь энэ хувийн хэвшлийн ерөнхий боловсролын олгож байгаа хувийн хэвшлийн сургуулиудын сургалтын төлбөрийг ер нь энэ иргэдийн амьжиргааны түвшинтэй холбогдуулж бас зохицуулдаг тийм нэг шаардлага зайлшгүй байна л даа. Боломжтой айлын хүүхдүүд нь хувийн хэвшлийн сургуулиуд сураад илүү бас боловсрол, чадавх эзэмшээд байдаг. Энэнээс чинь үүсээд энэ иргэдийн дунд боловсролын ялгаа, тэгш бусын ялгаа гараад байгаа юм л даа. Тэгээд энийг ярихлаар тэгээд хувийн хэвшлийг дэмжихгүй байгаа юм шиг ингэж бас яриад, мушгиад байгаа юм. Тэр Үндсэн хуульд байгаа. Төрөөс тавьж байгаа тэр нөхцөл, шаардлага гэдэг нь ямар юм байна? Энэ хуульд юу орж ирж байгаа юм бэ гэдгийг нэг тодруулж өгмөөр байгаа юм.

Хоёр дахь асуудал нь энэ орж ирсэн хууль дээр Англи хэлийг тухайлсан заалт орж ирсэн. Энийг бол би ажлын хэсгийн гишүүний хувьд анх ажлын хэсэг дэмжээд явсан. Байнгын хороон дээр энэ чинь нөхцөл байдал өөрчлөгдлөө гээд бид нар Англи хэлийг эсэргүүцээд энийг унагасан юм биш шүү дээ. Үндэсний аюулгүй байдлын зөвлөлийн зөвлөмж гарсан. Нэг хэлийг тухайлан хуульд оруулах нь учир дутагдалтай байна, геополитикийн бодлого байна. Тийм учраас бол Англи хэлийг үндэсний хоёр дахь хэл болгоно гэдэг энэ заалтаа өөрчилъе, гадаад сургалтын байгууллагууд судлах гадаад хэл нь сургалтын үндэсний хөтөлбөрийг үзэл

баримтлалд заасан хэл байна гээд ингээд оруулъя гээд ингээд л дээрээс зөвлөмж өгөөд л, чиглэл өгөөд л Үндэсний аюулгүй байдлын зөвлөлийн зөвлөмж гарсан гээд л ингээд л Байнгын хороон дээр энэ санал унаад тэгээд энэ Англи хэлийг бол тэр хөтөлбөрөөрөө, сургалтынхаа хөтөлбөрөөр зохицуулж болно гээд л ингээд л явсан шүү дээ.

Тэгэхээр чинь ажлын хэсгийн ахлагч нь өөрөө ингээд хувийн тоглолт хийгээд Байнгын хороон дээр ч тэгсэн ардын хүүхэд Англи хэл сурч болдоггүй юм гээд л. Сая Байнгын хорооны дүгнэлтийг чуулганы индэр дээрээс уншихдаа ч гэсэн бас ардын хүүхдүүдэд Англи хэлийг сурах боломжийг нь олго, Ардчилсан нам дэмжиж байгаа, бие даагч нар дэмжиж байгаа гээд ингээд попроод хувийн тоглолт хийгээд байх юм уу? Ингээд ажлын хэсгийн ахлагч нь хувийн тоглолт хийгээд нэг их ардын хүүхдийг дэмждэг хүн болоод, бусад нь ардын хүүхдийг дэмждэггүй хүн болоод ингээд байгаа учраас би бол энэ удаагийн хэлэлцүүлэгт оролцох боломжгүй гэж бодож байна. Ингэж хувийн тоглолт хийх юм уу, бидэнд ч бүгдээрэнд нь үндэс .../минут дуусав./

Л.Мөнхбаатар: Үгүй ээ үгүй асуултад хариулсны дараа тодруулж болно.

Та яах юм асуултад хариулт авах юм уу. Содномын Чинзориг гишүүний асуултад хариулъя. Хэн хариулах вэ? Ажлын хэсгийн ахлагч Гонгорын Дамдинням хариулъя.

Г.Дамдинням: Чинзориг гишүүний асуултад хариулъя. Манай Чинзориг гишүүн манай ажлын хэсгийн гишүүн, бас Байнгын хорооны гишүүн л дээ. Тэгээд яах вэ Байнгын хороон дээр бас ямар мэдээлэл явсныг би сайн мэдэхгүй. Хэрэвзээ ямар нэг бичгэн хэлбэрээр гарсан зөвлөмж гарсан бол ажлын хэсгийн даргын хувьд надад харуулах ёстой, үзүүлэх ёстой миний

ойлгосноор бол Монгол хэлний ач холбогдлыг дэмжих чиглэлээр л гарсан юм байна гэж ойлгосон. Ийм байгаа.

Тэр Англи хэлтэй холбоотой асуудал дээр бол энэ Засгийн газрын өргөн барьсан төсөл шүү дээ. Ажлын хэсэг дээрээс юу ч нэмээгүй, Засгийн газраар ороод 2 ч удаа орсон, тэгээд дараа нь Монгол Ардын намын бүлгээр 2 удаа ороод дэмжигдээд, Байнгын хороогоор дэмжигдээд, Улсын Их Хурлын гишүүн нэгдсэн чуулганаар дэмжигдээд эцсийн хэлэлцүүлэгт орж ирсэн ийм л заалт л даа. Тэгээд гишүүд бас өөрсдөө ойлгоно биз дээ.

Эхний асуултын тухайд бол төрөөс тавьсан нөхцөл шаардлага гэж Зөвшөөрлийн тухай, Боловсролын тухай хуульд заасан шаардлагыг ойлгоно. Төслийн 21-23 дугаар зүйл байгаа юм. Тэгээд Зөвшөөрлийн тухай хуулийн ажлын хэсгийнхэн болон Ганхуяг гишүүн болон энэ бусад ажлын хэсэгт ажилласан Их Хурлын Тамгын газрынхантай бид нар уулзаж манай ажлын хэсгийнхэн энийгээ тохируулж оруулж ирсэн байгаа юм. Тэгээд бүгдэд л асуудалгүй л байгаа л даа. Тэгээд энэ нэмэлт хариултыг нь Энх-Амгалан сайд өгчихнө биз дээ.

Л.Мөнхбаатар: Та Энх-Амгалан сайдыг хариулсны дараа авах уу. Тодруулъя Чинзориг сайд тодруулж асууя.

С.Чинзориг: Хэрвээ тэр Үндэсний аюулгүй байдлын зөвлөмж нь гарсан бол тэр зөвлөмжийг нь дагаад л энэ Их Хурлын гишүүд ажилламаар байгаа юм. Нэг хэсэг нь тэр Үндэсний аюулгүй байдлын зөвлөмж гарсан юм гээд тэгээд байр сууриа илэрхийлдэг, нэг хэсэг нь болохлоор ингээд хувийн тоглолт хийгээд ардын хүүхдийг Англи хэл үзэхийг энэ хэдэн нөхдүүд эсэргүүцэж байна гээд ингээд хувийн тоглолт хийгээд. Байнгын хорооны дүгнэлт уншихдаа Байнгын хорооноос байгуулсан ажлын хэсгийн ахлагч нь өөрөө индэр дээрээс ардын

хүүхдийг дэмжиж байна, Ардчилсан намынхан дэмжиж байгаа, бие даагч нар дэмжиж байгаа эд нар гэж ийм ярьж байдаг ёс зүйгүй ажлын хэсгийн ахлагч байж болохгүй шүү дээ.

Тийм учраас бол би энэ ажлын хэсгийнхээ ахлагчийг сольж байж дараагаар нь энэ хуулиа цааш явуулах асуудал ярих нь зүйтэй гэж бодож байна. Ер нь Ардын намын бүлэг энийгээ завсарлага авч ярих хэрэгтэй. Яагаад тэр Үндэсний аюулгүй байдлын зөвлөмжтэй гэж бид нарт тийм чиглэл өгч эсрэг санал гаргуулсан юм, яагаад ажлын хэсгийн ахлагч нь тэрийг нь эсэргүүцээд ингээд ардын.../минут дуусав./

Л.Мөнхбаатар: Содномын Чинзориг гишүүний тодруулгад нэмж хариулъя. Боловсрол, шинжлэх ухааны сайд Лувсанцэрэнгийн Энх-Амгалан хариулъя.

Л.Энх-Амгалан: Одоо гишүүд ээ тоглоом тоотой нь дээр ээ Чинзориг гишүүн ээ, Засгийн газрын гишүүн ээ. Одоо ингээд энэ Засгийн газраас өргөн барьсан энэ Боловсролын ерөнхий хуулиар чинь ганцхан Англи хэлний асуудал шийдэх шийдээгүй шүү дээ. Энэ чинь ерөөсөө сая Чинзориг сайдын ярьсан энэ хувийн сургууль, төрийн сургуулиудын ялгаа, хотын сургууль, хөдөөгийн сургуулиудын ялгааг арилгах гэж байгаа л ийм л зарчим орж ирж байгаа шүү дээ. Өнөөдөр сүүлийн 30 жилд бид нар үнэхээр энэ боловсролын чанарын ялгаа чинь нийгэмд баян, хоосны ялгаа үүсгэчихсэн, өдөөдөг. Боловсрол нь өөрөө энэ баян, хоосны ялгаа өдөөдөг ийм тогтолцоо болчихоод байна шүү дээ. Тэгэхээр бид нар энэ энэ сургуулийн хөдөөгийн сургууль, хотын сургууль, хувийн сургууль, төрийн сургуулийн ялгааг бид нар яаж арилгах юм. Бид нар санхүүжилтээр нь л арилгана шүү дээ.

Тийм учраас энэ Боловсролын ерөнхий хууль дээр чинь бид нар 5 том шинэчлэл хийх гээд байгаа асуудал шүү

дээ. Тэрнээс биш нэг хууль дээр бүр тэр тусмаа Боловсролынхоо ерөнхий хууль дээр, яг энэ Засгийн газраас өргөн барьсан хууль дээр тэд дүгээр ангиас нь тэдэн цагаар энэ хэлийг.../минут дуусав./

Л.Мөнхбаатар: Энх-Амгалан сайд гүйцээгээд хариулчих.

Л.Энх-Амгалан: Тийм. Одоо тэгээд энэ Боловсролын хуулийн ингээд энэ ач холбогдлыг зүгээр ингээд ийм Англи хэлний хэрүүл болгоод хэн нь ард түмэндээ хайртай вэ гэдэг ийм уралдаан болгоод дуусгаж болохгүй л дээ. Энэ бол санхүүжилтийн тогтолцоо нь шинэчлэгдэж байгаа юм. Сургууль, цэцэрлэгийн засаглалыг бид нар улс төрчдийн гараас ангилуулж мэргэжлийн тогтолцоо руу шилжүүлж байгаа юм. Энэ Монгол Улсад боловсролын чанарыг ийм түвшинд хүргэсэн энэ хуурамч үнэлгээний тогтолцоо, дүнгийн тогтолцоог халж байгаа юм. Багшийн багшаа бэлддэг энэ тогтолцоо, багш төгсөж очоод ажлын байран дээрээ тасралтгүй хөгжих, сайн багш хамгийн өндөр цалин авдаг, хамгийн сайн нийгмийн баталгаагаар хангагдах энэ тогтолцоог бид нар бас шинэчилж байгаа юм, хөтөлбөрөө шинэчилж байгаа юм. Хөтөлбөр хоцорчихсон уу хоцорчихсон.

Тэгээд цаашдаа хөтөлбөрөө бид нар шинэчлэхдээ ингээд Засгийн газар бүхэн гарч ирэхэд сайд бүхэн гарч ирдэг энэ хөтөлбөрийн шинэчлэлийг ярьдаг биш хөтөлбөр хамгийн багадаа 10-12 жилийн ийм тогтвортой хөтөлбөр хэрэгждэг больё гэдэг энэ эрх зүйн баталгааг энэ хуулиар бид нар хийж өгч байгаа юм. Одоо тэр хот, хөдөөгийн сургуулийн ялгаа, хувийн сургууль, төрийн сургуулийн ялгааг бид нар арилгаж, хүүхэд хаана сурч байна, хаана амьдарч байгаагаасаа үл шалтгаалаад хамгийн сайн Монголын хамгийн сайн багшаар хичээл заалгах энэ боломжийг бид нар энэ цахим шилжилтээр олгож өгч байгаа юм. Ийм л 5 том шинэчлэлийн хүрээнд хийж байгаа энэ шинэчлэлийг энэ чинь хэдэн удаа нэг

Ардчилсан намын бүлэг завсарлага авлаа. Одоо Ардчилсан намын бүлэг ингээд 2 бүлэг хоорондоо завсарлага аваад одоо ингээд энэ хууль чинь 2 жил энэ Их Хурал дээр байж байна шүү дээ. Үнэхээр л өдөр тутам бид нар хүүхдийнхээ хүүхэд бүрд тэгш боломж олгох гэж байгаа, хүүхэд бүрд багаас нь тэр чанартай Англи хэлний боломж олгох гэж байгаа бол энэ хууль 1 хоногийн өмнө ч юм уу батлагдах нь энэ Монголын ард түмэнд ач тустай гэж би бодож байгаа. Монголын ирээдүйд ач тустай гэж бодож байгаа. Одоо энэ тоглоом бүр тоотой нь дээр шүү дээ.

Ингээд Их Хурлын гишүүд нь хуулиа бүтэн уншихгүй байж байж. Зарим нь 1 дүгээр ангиас Англи хэл заахаар боллоо гээд иргэдийг бухимдуулаад байдаг. Зарим нь 3 дугаар ангиас заах гэж байсан чинь одоо болиулчихлаа гээд бухимдаад байдаг ийм хувийн аминчхан улс төрийн тоглолт бид нар хийж болохгүй шүү дээ. Энэ чинь хэзээ хууль дээр хэзээ аль ангиас, аль хичээлийг хэдэн цагаар заадаг аль улсын хууль дээр ийм зохицуулалт байсан юм. Бид нар үндэснийхээ хөтөлбөр дээр Англи хэлийг 3 дугаар ангиас нь заана, гадаад хэл Англи хэл хоёрдогч, анхдагч хэл байна гэдгийг чинь Үндэсний хөтөлбөр дээрээ бид нар заагаад өгчихсөн байна шүү дээ. Үндэсний хөтөлбөр дээрээ бид нар 3 дугаар ангиас мэдээлэл технологийн хичээл, Английн хичээлийг Англи хэлний хичээлүүдийг дэлхийн түвшинд хүрсэн шилдэг платформоор заана гэдэг энэ хөтөлбөрийг чинь бид нар ингээд батлаад явж байна шүү дээ. Өнөөдөр бид нарт лоозон чухал юм уу, тунхаглал нь чухал юм уу. Өнөөдөр яг хүүхэд өнөөдөр яг Англи хэлтэй болгох тэр дэлхийн түвшний математикийн байгалийн ухааны хичээлийг тэр олон улсын хөтөлбөрийн түвшинд үзэх энэ боломжуудыг олгох нь чухал юм уу гэдэг энэ асуудал дээр бид нар өнөөдөр шийдвэр гаргах л ийм л цаг болж байна шүү дээ. Одоо энэнээс цаашаа энэ Боловсролын хуулийг ингэж хоцроож болохгүй ээ болохгүй. 2 жил бид нар

хэлэлцүүлэг хийнэ шүү дээ. Үндэсний хэмжээний хэлэлцүүлэг хийлээ шүү дээ. Өөр яах юм 2 жил гаруй. Одоо ингэж болохгүй шүү дээ. Одоо ингээд бүх Монголын 1.2 сая хүүхэд тэрний цаана байгаа 3.4 сая хүний хувь заяатай холбоотой шийдвэр дээр бид нар ингэж гоомой хандаж болох юм уу?

Л.Мөнхбаатар: Сая Чинзориг гишүүн бас хэд хэдэн зүйлийг хөндөж ярилаа. Би энэ Боловсролын ерөнхий хуулийн төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн хуулийн төслийн эцсийн хэлэлцүүлгийг явуулсан талаарх Байнгын хорооны санал, дүгнэлттэй холбогдуулаад би бас нэг зүйлийг хэлье.

Байнгын хорооны санал, дүгнэлт гэдэг бол тухайн асуудлыг хэлэлцсэн талаарх Байнгын хорооны даргын гарын үсэгтэй ийм танилцуулга бэлтгэгдэж Улсын Их Хурлын гишүүн индэр дээрээс уншигддаг ийм зүйл байгаа. Энэ саяын Байнгын хорооноос гарын үсгийн даргатай батлагдсан энэ танилцуулга, сая Гонгорын Дамдинням гишүүний хэлсэн индэр дээрээс хэлсэн үг хоёрыг нийцлийг нь шалгаад Тамгын газар надад танилцуулаарай.

Ер нь бол нийтээрээ хэлэлцэж батлагдсан энэ танилцуулгыг л уншиж танилцуулах үүрэгтэй байгаа гэдгийг сануулъя.

Ганибалын Амартүвшин гишүүн асуултаа асууя.

Г.Амартүвшин: Хэдүүлээ энэ боловсролын багц хуулиа явуулмаар байна. Ингэж нэг хэрүүл уруул болгомооргүй байна. 2, 3 жил хэдэн ч удаа энэ ажлын хэсэг нь солигдож өөрчлөгдсөн. Ингээд л нэг юмнаас болоод л хоорондоо үзэлцээд л байх юм. Энийгээ одоо болимоор байна. Яагаад гэвэл гол энэ багц хуулиараа бид нарын шийдэх гээд байгаа юм чинь энэ хувийн болон улсын сургуулиудын ялгааг л арилгаж ер нь тэгш боловсролын байдлыг үүсгээ л

гэсэн л тийм л гол санаа байгаа биз дээ. Тийм болохоор жишээлбэл энэ Англи хэлний том хэрүүл боллоо л доо. Би жишээлбэл гадаад хэлийг аль болохоор бага наснаас нь заах ёстой гэд гэдэгт би итгэдэг. Яагаад гэвэл би ч гэсэн 6 настайдаа эхний гадаад хэлээ сурч байсан. 7, 8 насандаа үргэлжлүүлээд 2,3 хэл сурч байсан. Манай ээж бол Франц хэлний багш хүн байсан.

Тийм болохоор би энэний ач холбогдлыг нь маш сайн ойлгодог хүн. Зүгээр жишээлбэл юу гэдэг юм тэр Монгол Улсын хар хайрцгийн бодлого энэ тэр ингэж ярьж байна лээ л дээ зарим нь. Яах вэ тийм байж болно. Гэхдээ нөгөө талаас яг тэр логигоор хувийн сургуулиуд, цэцэрлэгүүд чинь бүр бага наснаас нь Орос, Хятад, Англи, Япон гээд л хэл зааж байгаа биз дээ. Тэгэхлээр тэр логигоор тэгвэл тэр хувийн сургууль, цэцэрлэгүүдийг тэгвэл бас болиулах ёстой юм байна шүү дээ. Хэрвээ тэгж ярих юм бол. Тийм болохоор би бол энэ гадаад хэлийг багаас нь заах нь зөв гэж.

Харин тэрийг хэзээ, хэд хэддүгээр ангиас нь яаж заах тэр яам нь өөрөө шийдэг. Энэ гол зарчмын асуудал нь энэ байгаа. Тийм болохоор одоо ерөөсөө энэ Боловсролын багц хуулиа явуулах ёстой би сайдын хэлж байгаа үгийг зөв гэж бодож байгаа. Одоо энийг бид нар энэ чуулган завсарлахаас өмнө ер нь батлаад, ингээд хэрэгжүүлэх дээрээ илүү анхаарч ажилламаар байна. Баярлалаа.

Л.Мөнхбаатар: Амартүвшин гишүүн төслийг дэмжиж явуулья гэсэн төслийг дэмжсэн байр суурьтай үг хэллээ гэж ойлголоо.

Одоо Бөхчулууны Пүрэвдорж гишүүн асуултаа асууя.

Б.Пүрэвдорж: Тэгэхээр яг ийм асуудалтай холбоотой би өөрөө яг энэ тэр түүх мэдэх хүний хувьд бас ярья гэж бодож байна. Тэгэхээр 1992 онд Дээд боловсролын тухай хуульд өөрчлөлт

ороод тэрний дагуу шийдсэн юм уу, аль эсвэл хөтөлбөрөөрөө шийдэгдсэн юм уу ер нь их, дээд сургуулиудад Орос хэл заадаг байж байгаад Англи хэл заадаг болсон юм. Англи хэл.

Тэгээд 92 оны хавар тэр хууль нь батлагдаад тэгээд энэний дагуу манай улс Монгол Улсын Их Сургууль 7-хон Англи хэлний багштай байсан, 7-хон Англи хэлний багштай байсан. Би дахиад эхнээс нь ярьчихъя.

Л.Мөнхбаатар: Дэгээрээ асуулт асуух эрхтэй. Тийм учраас Бөхчулууны Пүрэвдорж гишүүн асуултаа асуу. Байнгын хорооны санал, дүгнэлттэй холбогдуулан асуулт асуух дэгтэй. Тийм учраас Бөхчулууны Пүрэвдорж гишүүн асуултаа асууна.

Б.Пүрэвдорж: 1992 онд Дээд боловсролын тухай хуульд өөрчлөлт ороод тэрний дагуу хөтөлбөрөөрөө шийдсэн эсэхийг би сайн мэдэхгүй байна оюутан байсан учраас. Тэгээд манай их сургууль ерөөсөө уртаашаа 7-хон багштай тэгээд тэр тухайн үед чинь дөнгөж их сургууль, төрийн өмчийн сургуулиуд л байсан. Өөр хувийн сургууль ерөөсөө гараагүй байсан. Тэгээд манай их сургууль 7-хон Англи хэлний багштай. Манай анхны төгсөгч нар бид нар манай ангийнхан л даа 11-үүлээ байсан юм. Тэгээд 93 оны 9 сарын 1-нээс тэр хавар нь хууль батлагдаад тэрний дагуу 93 оны 9 сарын 1-нээс Англи хэлийг бүх оюутнуудад заахаар ийм шийдвэр гаргаад тэрний дагуу бэлтгэл ажил гэж ерөөсөө тухайн үед байгаагүй. Тэгэхдээ бүх ангиудад Англи хэлний хичээлийг тухайн үед бүгдэд нь орсон. Бид нарыг бид нар 3 дугаар курст байж байхдаа их сургуулийн багшаар, цагийн багшаар цалин өгөөд бид нарыг ажил дээр гаргаж байсан байхгүй юу даа. Тэгээд манай ангийн 11 хүүхэд 11-үүлээ их сургуулийн багш хийгээд ингээд явж байсан. Тэгээд одоо энд сууж байна тэр манай Жавхлан сайд. Би Жавхлангийн ангид хүртэл хичээл зааж байсан.

Тэгэхээр ийм тухайн үеийн манай ухаантай бас тэр Их Хурлын гишүүд ба тухайн тэр энэ асуудлыг шийдвэрлээд хэчнээн Англи хэлний багш нарын дутагдал байсан ч гэсэн энэ асуудлыг шийдээд ингээд явж байсан. Тэгээд бүүр оюутнуудад заана гэдэг чинь маш хэцүү. Бид нар ганц хоёр буруу үг хэлдэг. Тэгэнгүүт нь нөгөө Англи хэл мэддэг оюутнууд бид нарыг шоолдог, байдгаараа нүүр улайдаг. Тэгээд л байдгаараа хичээсээр байгаад л энэ энэний ажлын ард гарч байсан юм л даа. Тэгээд манай ангийн охидууд бүгдээрээ их сургуульд багш хийж байгаа.

Тэгэхээр ер нь бид нар энэ анхандаа энэ хууль дээрээ Англи хэл хоёрдогч хэл байна гэсэн ийм заалт орж ирсэн. Тэгэхээр ер нь хөтөлбөр рүүгээ аваад энэ нь 3 дугаар ангиас нь Англи хэлний хичээл заана гээд ингээд явах нь бас зөв өө л гэж би үзэж байна. Хамгийн гол нь тэр хөтөлбөр дээрээ заавал тусгаж өгөх ёстой. Болбол хуульчилчихвал хуульчилчихвал илүү энэ зорилтынхоо төлөө бүх бүгдээрээ их зүтгэх байхгүй юу даа.

Тийм учраас энэ Англи хэлийг дэлхийн хэл болчихлоо. Бидний хүүхдүүд тухайн үед бид нарыг оюутан болж байхад юун утас, интернэт юу ч байхгүй. Тэр үед л манай ухаант ах нар энэ Англи хэлийг их, дээд сургуульд хоёрдогч хэл болгоод оруулаад, Орос хэлийг болиулаад ингээд явж байсан шүү дээ. Тийм учраас энэ Англи хэлний багш нарын чадавхыг сайжруулах тэр ажил дээрээ илүү сайн ажиллах ёстой. Тэгж байж бид нар энэ дэлхийн хэлнээс хоцрохгүй, хүүхдүүдээ ялгамжгүйгээр Англи хэл сурах тэр боломжийг нь олгох тэр ажлуудыг хийж явахгүй бол болохгүй. Бид нар тийм энэ хэл сурлаа гээд хил хязгаараа алдчихна гэж ерөөсөө байхгүй. Нэг тийм өчүүхэн бодлоос та нар хойшоо суух хэрэгтэй. Энэ Монголын тусгаар тогтнол гэдэг чинь нэг тийм жижигхэн, сажигхан зүйлээр хэврэгшдэг зүйл биш.

Тийм учраас энэ зорилтоосоо айх хэрэггүй урагшаа алхах ёстой л гэж би та бүхэнд хэлэх байна. Баярлалаа.

Л.Мөнхбаатар: Пүрэвдорж гишүүн үг хэлчихлээ тийм ээ. Одоо Наянтайн Ганибал гишүүн асуултаа асууя.

Н.Ганибал: Боловсролынхоо хуулийг яаралтай хэдүүлээ хэрэгжүүлээд энэ 9 сарын 1-нээс ашиглаад, хэрэглээд явах нь зөв л дөө. Бид нарт боловсролын тал дээр маш их олон өөрчлөлтүүд энэ хуульд ороод явж байгаа. Нэн ялангуяа энэ тэгш боломжийн асуудлууд бол бид бүхний хувьд зайлшгүй хурдтайгаар шийдэж, Монголын ирээдүйд бас тэр тэгш боломжийг нь олгохын төлөө бид зорих нь зүйн хэрэг.

Мэдээж энэ хууль дээр бас гацаа үүсгээд байгаа Монгол Улсын боловсролын үндсэн гадаад хэл бол Англи хэлээ гэж зааж оруулъя гэдэг энэ санал дээр зөрөлдөөд байна л даа. Тэгээд энэ саналыг унах тэр санал гаргахдаа хар хайрцгийн бодлого гэдэг үгийг ашигласан. Уг нь Монгол Улсын Улсын Их Хурал гадаад бодлогоо эцсийн байдлаар тодорхойлж томъёолоод түүнийг нь төлөөлөх эрхтэй хүмүүс нь ашигладаг болохоос Үндэсний аюулгүй байдлын зөвлөл Улсын Их Хуралд энэ асуудлыг тулгадаг ийм хууль, дүрэм бас байхгүй байх. Байхгүй байх гэж бодож байгаа. Ер нь Үндсэн хуулиараа тэгээд заачихсан байгаа.

Үнэхээр хар хайрцгийн бодлого байгаа бол Их Хурал дээр нээлттэй байх юм уу, хаалттай байх юм уу тэрийгээ ярь л даа. Тэгээд юу нь болохгүй болоод өнөөдөр нэг заалтын төлөө хар хайрцгийн бодлого гээд ийм нэр томъёолол оруулж ирээд ингээд асуудалд хандаад байгаа нь л сонирхол татаад байна. Хэн тэр бодлогыг мэдээд байгаа юм, хэн тэрийг яагаад тулгаад байгаа юм. Тэрийг нь бид нар бас мэдмээр байна шүү.

Ер нь Монгол Улс гадаад хэлийг, Англи хэлийг сурах тэр боломжуудыг хөдөө орон нутагт хэдэн багш нар маань курсээр хүрч ирээд л сураад л, Энхтайваны корпусаар сайн дурынхан очоод л заагаад тэгээд өнөөдөр Монголын хүүхэд залуучууд маань Англи хэл нь бид нараасаа 10, 20 дахин илүү хаана ч явсан замаа зөв заалгаад хоолоо олоод идэх хэмжээнд сурчихсан шүү дээ. Энийгээ л бид нар улам гүнзгийрүүлж дэлхийн хүүхдүүд болгохын төлөө энэ заалтыг өнөөдөр оруулж ирсэн байх гэж бодож байгаа юм. Бид яагаад заавал хоцрогдох ёстой юм бэ. Бид дэлхийн хэмжээнд бүх юмыг сурах шаардлагатай шүү дээ. Тэрийг нь бид нар боломжийг нь олгож өгөх нь өнөөдөр Улсын Их Хурал мөн шүү дээ. Хөтөлбөрт оруулах нь нэг хэрэг ээ хөтөлбөрт оруулах нь нэг хэрэг. Хуульдаа заагаад өгөх юм бол илүү хүчтэй болно, илүү их тэмүүлэлтэй болно. Энэ хууль үнэхээр сайн хууль болж гарна. Тийм учраас яаралтай энэ хуулиа оруулж ирсэн тэр хувилбараар нь батлах нь зөв. Англи хэлээ оруулах нь зөв гэж би бодож байна.

Л.Мөнхбаатар: Ганибал гишүүн төслийг дэмжиж үг хэллээ тийм ээ. Одоо Хассуурийн Ганхуяг гишүүн асуултаа асууя.

Х.Ганхуяг: Сайн байцгаана уу. Энэ өдрийн мэндийг хүргэе. Яах вэ Боловсролын хуулийг бид нар үндсэндээ бас сүүлийн 2 жил хэлэлцэж ирлээ. Би өөрөө ажлын хэсгийн гишүүнээр ч ажиллалаа. Зарим нэг боловсролын хуулийн ахлагчаар нь явж байна. Яах вэ энэ дээр нэг юм хэлэх гэсэн юм. Бид нар “Алсын хараа-2050” гээд хуулийг баталсан. “Алсын хараа-2050”-ийн салшгүй хэсэг нь боловсролын хууль шүү.

Яагаад ингэж байна гэхээр бид нар ямар хэмжээний үйлдвэр барих юм, хаана уурхай хийх юм, ямар зүйл хийж хөгжүүлэх юм энийг чинь салшгүй хэсэг нь хүний нөөцийн асуудал байхгүй юу. Бид нар жил болгон боловсролын салбарын хөрөнгө оруулалтыг

нэмэгдүүлээд ирж байгаа. Төсөв ч гэсэн овоо тавигддаг болсон. Энэ олон улсын түвшин хэмжээнд тавигдаж байгаа 15 хувьтай дүйцэж байгаа. Тэгээд тэр их хэмжээний мөнгийг зарцуулаад тэгээд тэрнээс гарах бүтээгдэхүүн нь ямар бүтээгдэхүүн байх вэ, ямар хүний нөөц тэрнээс бэлдэж ирэх вэ гэдгийг л өнөөдөр нэг зангилаа дээр нь ирчхээд л ингээд хэлэлцээд сууж л байна л даа. Хөтөлбөрт оруулна аа гэж манай сайд ярьж байна, яам ярьж байна. Болно.

Гэхдээ өнөөдөр манай мэдээлэл технологийн хөтөлбөр сурах бичиг бол 95-2000 оны хооронд бичигдсэн сурах бичиг ашиглаад явж байгаа. Тэгэхээр хөтөлбөрт оруулна гэдэг асуудал бол тийм онц ач холбогдолгүй л гээд юу гэдэг юм бэ дээ хоцорч явж байдаг л гэдгийг би хэлэх гээд байгаа юм. Тэгэхээр бид нар энийг хуульд оруулж өгөх ёстой юм. Энэ Англи хэлний асуудлыг. Тэгж байж тэр дээр чинь бид нар төсвөө тавина, гадаадын зээл тусламжаар шаардлагатай бол багш нараа бэлдэнэ, хөтөлбөрөө бэлдэнэ, ингэж явахгүй бол хөтөлбөрийг бэлдэнэ гэсэн байдлаар ер нь хэдэн ч жил явж чадна.

Өнөөдөр Улсын Их Хурал дээр ирчхээд Англи хэлний асуудлаа шийдэж чадахгүй байгаа байдал сайд шийдэж чадах юм уу гэдэг л асуудал байхгүй юу. Хар хайрцгийн асуудал ярьж байна. Би өөрөө олон улсын харилцааны мэргэжилтэй хүн байхгүй юу. Миний анхны мэргэжил гадаад харилцааны мэргэжилтэн. Хар хайрцгийн бодлого чинь шал өөр юм байдаг шүү. Үндэсний чин тусгаар тогтнолын гол зарчмууд тэр хар хайрцгийн бодлого гэж явдаг юм. Тэрнээс гарч ирээд попордог асуудал биш байхгүй юу. Англи хэлтэй байснаар бид нар ямар үр дүнтэй байхыг бүгдээрээ маш сайн мэдэж байгаа. Тэр нэг Англи хэлтэй гагнуурчин, Монгол хэлтэй гагнуурчин 2-ын цалингийн үнэлэмж ямар байдаг билээ. Зүгээр Англи хэлтэй таксины жолооч, машины жолооч, Англи хэлгүй жолоочийн цалингийн үнэлэмж ямар

байдаг билээ. Бид нар өнөөдөр Монгол хүний үнэ цэний асуудлыг ярьж байж зүгээр нэг байдаг хуулийн заалтыг ярилцаж байгаа юм шиг ярилцаад байгаа байхгүй юу. Харин хар хайрцгийн бодлого гэж ярьж байвал энэ заалтыг нь оруулаад дүлий дүмбэ царайлж байгаа оруулаад бид нар энийг батлаад явуулах ёстой шүү. Яах вэ магадгүй зарим гишүүдийн хооронд үл ойлголцол гарсан байж магадгүй юм шиг байна. Ажлын хэсгээс гараад Байнгын хороон дээр орж ирэхэд. Өнөөдөр яг энэ дээр бид нар дүлий дүмбэ царайлж байгаад улс эх орныхоо төлөө хар хайрцгийн бодлогынх нь төлөө энийгээ бид нар батлаад явуулах ёстой юм шүү. Баярлалаа.

Л.Мөнхбаатар: Ганхуяг гишүүн бас төслийг дэмжиж үг хэллээ тийм ээ. Асуулт байхгүй гэж ойлголоо.

Одоо Дамдинсүрэнгийн Өнөрболор гишүүн асуултаа асууя.

Д.Өнөрболор: Би үндсэндээ Боловсролын сайдын энэ ерөнхий хуулийн төслийг үргэлжлүүлээд явуулах ёстой гэсэн саналтай бол санал нэг байна. Гэхдээ энэ хууль дээр чинь сая энэ орж ирсэн байж байгаа энэ Байнгын хорооны нэр, томъёоллын энэ боловсрол эзэмших сургалтын хэл гэдэг дотор тийм ээ энэ 6 дугаар зүйл дээр Энх-Амгалан сайд аа, 6.6 дээр энэ боловсролын сургалтын байгууллагад судлах үндсэн гадаад хэл нь Англи хэл байна гээд ингээд ороод ирчихсэн учраас энэ дээр одоо Байнгын хорооноос өгсүүлээд л энэ ингээд энэ зарчмын маш их зөрчилдөөнүүд ингээд гарч байна гэж бол харагдаж байна л даа. Тэгэхлээр энэ өөрөө хууль дээрээ тусгахаар иймэрхүү хэлбэрээр ингээд ороод ирчихсэн байгаа учраас л энд зөрчилдөөн үүсээд байна гэж харж байна.

Миний хувьд энэ, ер нь энэ шинжлэх ухааны байгууллагууд ороогүйгээр ер нь боловсролын салбарт 2418 байгууллага байдаг юм байна. 106 гаруй мянган албан хаагчтай 1.2 сая

суралцагчтай манай Монгол Улс тиймээ. Тэгэхлээр энэ цар тахлын дараа энэ Дэлхийн эдийн засгийн форумын боловсролын 4, 0 энэ санаачилгыг бас гаргасан энэ бодлогын зөвлөмжүүдээс ингээд харах юм бол дэлхийн хөгжлийн явцад энэ шинээр бий болж байгаа маш их олон ийм ур чадваруудыг эзэмшүүлэх чухал асуудал болоод байна гэж бол харагдаад байгаа юм.

Тэгээд мэдээж би энэ ерөнхий хууль дээр ингээд уншаад үзэхлээр бол бас энэ тал руугаа чиглэсэн их олон дэвшилтэт шинэчлэлүүдийг бол бас тусгасан байна л даа. Тэр юу гэдэг юм энэ дэлхийн чиг хандлагаар аваад үзэх юм бол энэ ур чадварууд тухайлах юм бол инновацийн ч байдаг юм уу, эсвэл бүтээлч ур чадвар ч байдаг юм уу, дэлхийн иргэншлийн ур чадвар ч байдаг юм уу, технологийн ур чадвар ч байдаг юм уу, харилцааны ур чадвар гээд энэ боловсролын салбарт бол ийм цоо шинэ ийм ойлголтууд орж ирж байна л даа. Тэгээд энэ ойлголтыг нэвтрүүлэх хөл нийлүүлж алхахад наад захын хэрэгцээ бол Англи хэл. Би тэрийг бол үнэхээр санал нэг байна. Гадаад хэл нэл ялангуяа энэ Англи хэл бол ач холбогдлоороо бол маш өндөр гэдэгтэй бол ер нь хэн ч маргахгүй байх.

Нөгөөтээгүүр энэ боловсролын тэгш байдлын том гараа бол угаасаа Англи хэл. Үүнтэй ч бас хүмүүс ингээд маргахгүй байх гэж би бодож байна. Гэхдээ нөгөөтээгүүр бид нар бас бодолцох ёстой маш олон асуудлууд байгаа гэдгийг бол бас гишүүд бас хэлж байна л даа. Тухайлах юм бол шинжлэх ухаан талаасаа ч тэр, мөн сая энэ боловсролын тэгш боломж талаасаа ч хэллээ, бизнес хөгжил талаасаа ч бас бодсон, мөн геополитик талаасаа ч гэсэн аваад үзсэн цөөн хүн амтай 2 их гүрний дунд оршиж байгаа манай улсын хувьд гээд тэгэх юм бол энэ нэн стратегийн ач холбогдолтой асуудал.

Ер нь энэ хууль дээр тухайлах юм бол төрлөх эх хэл, үндэснийхээ түүх, утга

зохиолын хичээлүүдээс чухалчилж илүү өндөрт тавьж үзэх бол гадаад хэлийг боломжгүй гэж би үзэж байна л даа. Ер нь Монгол хүнийг энэ бэлтгэх дэлхийд Монгол иргэн болж ирээдүй хойч үе маань төлөвшихөд бол эх хэлнээс давсан гадаад хэл гэж бол байхгүй. Би тэгээд энийг нэг зүйл энэ хууль дээр орж ирсэн энэ Монголын үндсэн гадаад хэл гэдэг энэ нэр томъёоны утга учрыг ерөөсөө огт ойлгохгүй байна. Энийг асуучихмаар байна би.

Ер нь бол энэ заавал энийг ингэж хуульчилж өгч байснаас үндсэндээ энэ хөтөлбөрт, хөтөлбөртөө шинэчлэл хийгээд Англи хэл заах энэ багшаа бэлтгэх ажилдаа бол илүү их анхаарах нь бол чухал гэж бол үзэж байна. Энэ орон нутагт ажиллах боловсон хүчний асуудлаа та нар цэгцэлсэн юм уу? Англи хэлээр сургах ийм хүрэлцээтэй багш нар байгаа юм уу? Дээрээс нь багш бэлтгэх энэ дээд сургуулийн шинэчлэлээ энэ холбогдох төсөв, хөрөнгөө шийдсэн юм уу? Гадаад хэлний заах орчин нөхцөл, тогтолцоогоо давхар сайжруулах хэрэгтэй нөхцөл байдлаа та нар яг яаж зохицуулсан юм.

Л.Мөнхбаатар: Өнөрболор гишүүний асуултад хариулъя. Хэн хариулах вэ. Боловсрол шинжлэх ухааны сайд Энх-Амгалан хариулъя.

Л.Энх-Амгалан: Өнөрболор гишүүн ээ одоо бид нарын эцсийн хэлэлцүүлэг хийгээд батлах гээд байгаа хууль чинь л таны асуултад л хариулт болох гээд байгаа юм. Санхүүжилтээ шийдсэн юм уу гэж байна. Санхүүжилтийг шийдэх цоо шинэ үндсэн хувьсах зардал ер нь Монгол Улсын чинь боловсролын санхүүжилтийн хамгийн том механизм чинь ерөөсөө 1 хүүхдийн сурах хувьсах зардал шүү дээ. Тэгээд хуучин чинь 1 хүүхдийг сургадаг хувьсах зардал чинь байгууллага, сургууль, цэцэрлэг санхүүжүүлдэг ийм тогтолцоо байсан. Одоо ингээд энэ шинэ хууль маань батлагдаж гарах юм бол бид нарт

ямар боломжуудыг олгож байна вэ гэхээр хувийн сургуульд сурч байна уу, төрийн сургуульд сурч байна уу, Баян-Өлгийд сурч байна уу, Дорнодод сурч байна уу, Улаанбаатарт сурч байна уу гэдгээс үл шалтгаалаад энэ хүүхдүүдийн боловсролын чанарын ялгааг арилгах ийм уян хатан хувьсах зардлыг л бид нар хийж өгөх гээд байгаа.

Тийм учраас Баян-Өлгийд очиж Англи хэлний чанартай Англи хэл заах багшийн цалин сая төгрөгийн цалин өгчихөөр олон улсын энэ шалгалтад тэнцэхээр энэ хүүхдүүдийг бэлд гэдэг энэ үүргийг, энэ ажлыг сая төгрөг хүрэхгүй цалинтай Англи хэлний багш хийж чадах уу? Чадахгүй байсаар ирсэн учраас л өнөөдөр бид нарын энэ хот, хөдөөгийн сургуулийн ялгаа, төрийн сургууль, хувийн хувийн сургуулийн ялгаа ингэж гарсан шүү дээ. Багшийн цалин үнэлэмжийн асуудал байна.

Өнөөдөр бид нар Англи хэлээ хийгээд дэлхийн түвшиндээ хүргэе гэж байгаа бол дор хаяж энэ багш нарынхаа цалинг мянган долларын хэмжээнд хүргэж байж бид нар энэ багш нараас үр дүн шаардах ёстой шүү дээ. Тэрний эхний алхам нь энэ хуулиар хийх гээд байгаа юм. Энэ санхүүжилтийн шинэ тогтолцоогоор хийх гээд байгаа юм. Хамгийн сайн багш, хамгийн ур чадвартай багш дээр бид нар өндөр цалин өгдөг энэ тогтолцоог бид нар энэ хууль шинэ хувьсах зардлын тогтолцоогоор нь хийх гээд байгаа юм. Тэр хөдөө орон нутагт сурч байгаа хүүхдүүдэд яг энэ хувийн өндөр төлбөртэй сургуулиудад заадаг Англи хэлийг нь яг тэр платформоор нь заах гээд байгаа юм. Тэр санхүүжилтийг энүүгээр хийх гээд байгаа юм. Тэр хувийн сургуульд үзэж байгаа хүүхдүүдийн үнэтэй сурах бичгийг яг төрийнхөө хүүхдэд, ардын хүүхдэд тэгш боломж олгох гээд байгаа юм. Энийг нь бид нар хувьсах зардлаараа өгөх гээд байгаа юм. Багшаа бид нар яг олон улсын хэмжээн дээр Кэмбрижийн хэмжээнд энэ багш нараа бэлддэг, багш төгсөж очоод ажлын

байран дээр тасралтгүй суралцдаг энэ санхүүжилтийн тогтолцоог нь энэ хуулиар энэ хувьсах зардлын санхүүжилтээр өгөх гээд байгаа юм.

Урьд нь ийм ерөөсөө 1 хүүхдийн сурах хувьсах зардал дээр энэ сургалтын чанарыг дээшлүүлэх ийм санхүүжилтийн дэмжлэг ийм санхүүжилтийн тогтолцоо байгаагүй байхгүй юу. Тийм ч учраас өнөөдөр ингээд хотын сургууль, хөдөөгийн сургууль, нэг нь байгалийн ухааны лабораторитой, нэг нь лабораторигүй, нэг нь мэдээлэл технологийн лабораторитой нөгөөд нь лабораторигүй, нэг нь Англи хэлний сайн багш заадаг, нөгөөдөх нь Англи хэлний багш байхгүй ийм л ялгаа гарч байна шүү дээ.

Яагаад гэвэл санхүүжилтийн ийм тогтолцоо байгаагүй юм. Тэгэхээр энэ бүх зүйлийн бэлтгэл ажлуудыг бид нар хийх энэ санхүүжилтийн тогтолцоог сургуулийн байршил, хүүхдийн тэр тэгш боломжоос нь шалтгаалаад, хүүхдийн ялгаатай суралцах хэрэгцээг дээр нь үндэслэж бид нар 1 хүүхдийн хувьсах зардлыг олгодог энэ шинэчлэлийг л бид нар хийхээр зорьж одоо энэ хуулийн чинь амин сүнс нь энд байгаад байгаа шүү дээ.

Хуучин бид нарт ямар тогтолцоо байсан гэхээр ерөөсөө сүүлийн 15 жилд бид нар 4-5 удаагийн хөтөлбөрийн шинэчлэл хийх гэж оролдсон. Харамсалтай нь санхүүжилтийг нь бид нар шийдэж өгөөгүй, мөнгийг нь шийдэж өгөөгүй, багшаа бэлдээгүй, хөтөлбөрөө бэлдээгүй, сурах бичгээ бэлдээгүй, тэр сургуулийн орчныг нь, орчнуудыг нь сайжруулах тэр санхүүжилтийнх нь эх үүсвэрийг бид нар хийж өгч чадаагүй байсан шүү дээ.

Тэгэхээр ийм бүтнээр нь, цогцоор нь санхүүжилтийн тогтолцоо, багш бэлтгэх тогтолцоо, цахим шилжилтийн тогтолцоо, үнэлгээний тогтолцоо, засаглалын тогтолцооны асуудлыг ингээд цогцоор нь хийж байгаа Боловсролынхоо

ерөнхий хуулийн энэ гол концепцыг зөвхөн ганцхан Англи хэл тойрсон ганц заалтаар ингэж бүдгэрүүлж ард иргэдийг дунд нь ингэж хувааж талцуулах ер нь ямар шалтгаан байна. Энэ ер нь хэнд ашигтай юм бэ. Ямар улс төрчид ашигтай юм бэ.

Л.Мөнхбаатар: Энэ Энх-Амгалан сайд та өөрөө юу яах юм уу асуулт асуухад нэрээ өгсөн байх юм. Та тодруулах юм уу тээ. Өнөрболор гишүүн тодруулж асууя.

Д.Өнөрболор: Үгүй ээ уул нь би сая асуухдаа Энх-Амгалан сайдын байр суурийг дэмжиж, асуудалд хандаж, асуудлаа тодруулсан юм. Тэгээд тэгсэн чинь яах вэ бас нарийвчлаад бас тайлбар хэлэх шаардлагатай бол ингээд хэлж байх шиг байна л даа. Үндсэндээ би бол тантай бол 100 хувь санал нэг байгаа. Энэ үнэлгээний, тогтолцооны хувьд энэ шинэчлэлийг бол өнөөдөр дэлхийтэй хөл нийлүүлээд алхах ёстой гэдэгтэй санал нэг байгаа.

Гэхдээ гол асуудал чинь таны энэ багц хуулийн чинь гол асуудал нь өнөөдөр энд хууль дээр энэ Англи хэлний асуудал орж ирчхээд байгаа асуудал чинь л хамгийн том асуудал болоод зөрчилдөөн үүсгээд байна л гэж бас яахлаар. Тэгэхлээр та сайдын хувиар байр сууриа тодорхойлох нь бас зүйтэй байгаад байна л даа. Хууль дээр тусгах нь зүйтэй юм уу, эсвэл хөтөлбөртөө тусгаад явах нь зүйтэй юм уу. Хэрэв хөтөлбөртөө тусгаад явахлаар өнөөдөр сайд өөрчлөгдөх тусамд ингээд байнга энэ бодлогын асуудал ингэж өөрчлөгддөг учраас тогтвортой бодлого хангагдахгүй байна тийм учраа.../минут дуусав./

Л.Мөнхбаатар: Асуултад хариулъя. Энх-Амгалан сайд хариулъя.

Л.Энх-Амгалан: Өнөрболор гишүүн ээ энэ ийм байгаа юм. Бид нар энэ Боловсролын ерөнхий хуулийн эцсийн хэлэлцүүлэг хийж байгаа байхгүй юу

Боловсролын ерөнхий хуулийн. Тэгэхээр Англи хэлийг бид нар ерөнхий боловсролдоо би заах гэж байгаа гэж ойлгоод байгаа шүү дээ. Энийг залгуулаад бид нар сургуулийн өмнөх боловсрол болон ерөнхий боловсролын хуулиа бид нар ярина шүү дээ. Дараа нь бид нар Мэргэжлийн боловсролын хуулиа ярина, бид нар дараа нь Дээд боловсролын тухай хуулиа ярина. Ингээд энэ чинь багц хууль байхгүй юу. Тэр Англи хэлний зохицуулалтуудыг бид нар илүү энэ ерөнхий хуулийнхаа энэ зохицуулалт руу орж ирж ингэж энэ маргааныг уг нь тарих хэрэггүй л байсан юм. Энэ бол би ажлын хэсгийн ахлагчийг сайн ажилласан гэж үзэж байгаа. Үнэхээр сайн ажилласан. Гэлээ гэхдээ ерөнхий боловсролын, сургуулийн өмнөх ерөнхий боловсролын тухай хууль дээр байсан заалтыг энэ ерөнхий хууль руугаа татаж авчирчхаад л ингээд нэг ийм маргаан тариад байгаа л ийм л асуудал байхгүй юу. Одоо би та бүхэнд хэлье л дээ эрх эрх биш итгэх байлгүй. Сургуулийн өмнөх болон ерөнхий боловсролын сургалтын хөтөлбөр.../минут дуусав./

Л.Мөнхбаатар: Гүйцээгээд хариулчихъя 1 минут.

Л.Энх-Амгалан: Сургуулийн өмнөх болон ерөнхий боловсролын сургалтын хөтөлбөрийн үзэл баримтлал энэ байна. Цагаан дээр хараар. Энэ дээр бүх түвшний боловсрол эзэмших сургалтын үйл ажиллагааны хэл нь Монгол хэл байна. Боловсролын сургалтын байгууллага судлах үндсэн гадаад хэл нь Англи хэл байна гээд энэ цагаан дээр хараар биччихсэн энэ үзэл баримтлал. Энэ үзэл баримтлалын дагуу бид нарын хийх гэж байгаа шинэчлэлээр бага боловсролын 3-5 дугаар ангид шинээр нэмэгдэх хичээл нь Англи хэл. Англи хэл нь үндсэн гадаад хэлээр заагдана. Мэдээлэл технологийн хичээл, мэдээлэл технологийн хичээл нь цахим ур чадварыг олгох ийм 2 хичээлийг бид нар 21 дүгээр зууны ур чадвар чинь энэ 2-оор

л бид нар хойшоо суучхаад байгаа юм шүү дээ.

Тийм учраас энийг бид нар 3 дугаар ангиас нь ийм ийм цагаар заагаад өгнө, заана гэдгээ ингээд энэ хичээлийн хөтөлбөрийн хуваарь чинь энэ байгаад байна шүү дээ. Тэгээд энэ хууль дээр чинь ерөнхий хууль дээр чинь ерөөсөө үндэсний хөтөлбөр хамгийн багадаа 10 жил хэрэгжиж байж дараагийнхаа хөтөлбөр лүү шилжинэ.../минут дуусав./

Л.Мөнхбаатар: Монгол Улсын Шадар сайд Чимэдийн Хүрэлбаатар асуултаа асууя.

Ч.Хүрэлбаатар: Би нэг Англи хэлтэй холбоотой л үг хэлье гэж бодож байгаа юм. Тэгээд Монгол Улс бол богинохон хугацаанд бас хөгжмөөр байна, Монголчуудынхаа амьдралыг түвшин бас нэммээр байна, ард иргэдийнхээ орлогыг бид нар нэмэх ёстой. Тэгээд Монгол Улс хөгжихийн тулд гарцаа яаж сонгох вэ гэдэг л ийм сонголт байгаа. Тэгэхээр ард иргэдийн боловсролоо л энэ Монгол Улсын хөгжлийн хамгийн гол түлхүүр байна гэж үзэж байгаа. Тэгээд яагаад Англи хэлийг тойроод ийм их том асуудал нийгэмд болоод байна гээд зарим хүн нь гайхаад байх шиг байх юм. Гайхаад байх зүйл бол энэ биш.

Англи хэл дэлхийн 53 улсын албан ёсны хэл. 53 улс, бараг ихэнх орны албан ёсны 2 дахь хэл. Дээр нь Англи хэл бол аялал жуулчлалын хэл, Англи хэл бол техник технологийн хэл, Англи хэл бол бизнесийн хэл, болж байгаа бүх арга хэмжээнүүд дийлэнх нь. Монголын хилээс гараад та нар хурал цуглаан, үзэсгэлэн экспо, бүгдэд нь яваад үз. Ямар хэл дээр явагдаж байна Англи хэл дээр.

Тэгэхээр Монгол Улс хөгжих энэ хөгжлөө түргэсгэе энэ боломжийг хурдан ашиглая гээд үзэх юм бол бид нар Англи хэл дээр онцгой ач холбогдол өгөх ёстой. Тийм учраас энэ Англи хэл дээр бид нар

онцгойлон ач холбогдол өгч, тэр битгий хэл Монголын нийгэм, ард түмэн энийг тойроод яриад байгаа юм. Бусад заалтуудыг нь мэдэхгүй ч байж байгаа байх зарим нь.

Тэгэхээр бид нар энэ дээр чухал шийдвэр гаргах ёстой. Одоо яриа нь бол үгүй ээ хуульгүйгээр явчихна хөтөлбөр ч гэдэг ч юм уу энд тэнд бичиж байгаад тэгээд явуулчихна гэж яриад байна. Тэр бол үлгэр. Хэрвээ хүүхдийн мөнгийг өгнө гэж хууль дээр байгаагүй бол хүүхдийн мөнгө өгөгдөхгүй. Хууль дээр заасан учраас олгогдож байгаа юм. Тийм учраас хэдүүлээ энэ дээр ухаан уралдуулаад ч гэдэг ч юм уу, эсвэл нэг явган заль гаргадаг ч юм уу, овжин зан гаргаж байгаад энийг тойрчихъё гэж бодоод байх шиг байна. Тийм юм байхгүй. Одоо хэдүүлээ анхнаасаа өргөн баригдахад дотор нь байсан тэр Англи хэлний тухай заалтыг хэдүүлээ эргүүлээд босгох хэрэгтэй.

Тэгэхээр би гишүүдийг энэ кноподоо гар хүргэхгүй байж байгаад Чинбүрэн гишүүний гаргасан тэр саналыг унагаах хэрэгтэй. Энэ чинь улс орноо бодох хэрэгтэй шүү дээ бид нар. Ирээдүйн хүүхдүүдийнхээ хөгжил, дэвшил сайхан амьдралынх нь төлөө бид нар шийдвэр гаргах ёстой. Магадгүй өнөөдөр бид нарын гаргасан шийдвэр 20 жилийн дараа үр дүнгээ өгөхийг үгүйсгэхгүй. Тэгээд энэ хууль гарна, багш нараа бүгдийг нь бэлдэнэ, Монгол Улсынхаа бүх сумдад энэ Англи хэлний хичээлийг заана.

Би бол бүүр 1 дүгээр ангиас нь эхлээд заах ёстой гэж үзэж байгаа. Би яах вэ Англи хэлийг их сургуульд байхдаа сурсан. Миний аялга бол тийм хатуудуу ярина. Бага хүүхдээсээ бол яг эх хэлтэйгээ адилхан юм шиг сурна шүү дээ. Тэр хүүхдүүд чинь дараа нь өчнөөн сургуульд орно, өчнөөн ажлын байранд орно, сайхан сайхан ажил хийгээд явах боломжийг нь бид нар хааж болохгүй шүү. Энэ бол хааж байна гэсэн үг.

Хэрвээ энэ хуулийг дэмжихгүй, энэ заалтыг буцааж босгохгүй бол Англи хэл хааж байгаатай яг адилхан. Тийм учраас би гишүүд ээ энэ кноп дээр ерөөсөө хүрч болохгүй шүү. Монгол Улсын үр хүүхдүүдийн ирээдүй энэ Монгол Улсын ирээдүйн хөгжил дэвшлээс өөр ямар эрхэм сонголт бидэнд байгаа юм. Бид нар тангаргаа өргөчихсөн улс төрчид шүү гэж хэлье.

Л.Мөнхбаатар: Хүрэлбаатар шадар сайд байр сууриа илэрхийлж үг хэллээ.

Одоо Лувсанцэрэнгийн Энх-Амгалан гишүүн асуултаа асууя.

Л.Энх-Амгалан: Үгүй ээ үгүй би үг хэлнэ л дээ. Гишүүнийхээ хувьд үг хэлэх гээд байгаа юм. Бас сайдын хувьд.

Тэгэхээр яг ийм л юм л даа. Сургалтын байгууллагын үндсэн гадаад хэл нь Англи хэл байна аа гэдэг энэ заалт сургуулийн өмнөх болон ерөнхий боловсролын хууль дээр нь байгаа юм. Тэгэхээр энэ заалтыг бид нар ерөнхий хууль руугаа татаж авчирч маргаан тарих уу? Ерөнхий хууль гэдэг маань өөрөө юу юм гэхээр сургуулийн өмнөх боловсрол, ерөнхий боловсрол, мэргэжлийн боловсрол, дээд боловсролын зохицуулалтыг хийж байгаа ийм ерөнхий хууль байхгүй юу. Ерөнхий хууль.

Тэгэхээр энэ заалт дээр одоо энэ ерөнхий хууль дээрээ сургалтын байгууллагад судлах гадаад хэл нь сургалтын Үндэсний хөтөлбөрийн үзэл баримтлалд заасан хэл байна гэдэг энийг л томъёолоод л бид нар дэмжиж явж байгаа л ийм байхгүй юу. Тэгээд Үндэсний хөтөлбөрийн үзэл баримтлалд чинь өөрөө боловсролын сургалтын байгууллага судлах үндсэн гадаад хэл нь Англи хэл байна гээд ингээд би түрүүн хэлж байна шүү дээ. Цагаан дээр хараар биччихсэн байна. Яг энэ хөтөлбөрийнхөө дагуу 3 дугаар ангиас Англи хэл, мэдээлэл технологийн хичээлийг заах энэ

төлөвлөгөө, хичээлийн төлөвлөгөө гарчихсан байна. Энэ төлөвлөгөө гарчихсан байна.

Тэгээд энэ хөтөлбөр одоо тэгээд байна л даа одоо ганцхан хөтөлбөрөөр явчихаар нөгөө сайд нь солигдохоор, Засгийн газар нь солигдохоор ингээд ийм тодорхой өөрчлөлт гарчих юм биш биз дээ гэсэн ийм болгоомжлол байгаа юм. Энэ үнэн.

Гэхдээ бид нарын өнөөдрийн энэ батлах гээд сууж байгаа энэ хууль дээр чинь хөтөлбөрийн хэрэгжилт, Үндэсний хөтөлбөрийн хэрэгжилт хамгийн багадаа 10 жил байна. Тэгж байж бид нар нэг хөтөлбөрөөс нөгөө хөтөлбөр рүү шилжинэ гээд. Энэнээс илүү эрх зүйн баталгаа ер нь байгаа юм уу нэгдүгээрт.

Хоёрдугаарт Үндэсний хөтөлбөрийн энэ үзэл баримтлалыг Монгол Улсын Засгийн газар батална. 10 жилийн хугацаатай, хүчинтэй. Өөрөө хууль дээрээ бид нар Үндэсний хөтөлбөрийн хэрэгжилтийг 10 жил гээд хуулиараа бид нар баталгаажуулаад өгчихлөө. Өнгөрсөн хугацааны бид нарын гашуун сургамж юу байсан гэхээр ерөөсөө ойр ойрхон хөтөлбөрийн шинэчлэл хийх гэж зарладаг, хөтөлбөрөө бэлддэггүй, багшаа бэлддэггүй, сурах бичгээ бэлддэггүй, тэр хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх санхүүжилтийн тогтолцоог нь хийж өгч чаддаггүй байсан учраас л өнөөдөр лоозон болж хувирсан байхгүй юу. Өнгөрсөн 30 жилийн өнөөдрийн энэ боловсролын чанарын ялгаа чинь өнөөдрийн нийгмийн тэгш бус байдлыг өдөөчихсөн, боловсрол өөрөө нийгмийн тэгш бус байдлыг өдөөчихсөн ийм л тогтолцоо болчихоод байгаа юм.

Тэгэхээр цөмөөрөө ингэж энэ хүмүүсийг ер нь толгойг нь ингэж эргүүлэх хэрэг байгаа юм уу. Бүгдээрээ хуулиа нэг мөсөн заалт заалтаар нь уншвал яасан юм. Заалт заалтаар нь. Тэгээд ойлголтуудаа нэг болгохгүй бол нэг Их Хурлын гишүүн гарч ирээд 1

дүгээр ангиас Англи хэл заана гэж ард түмэнг үймүүлээд, нөгөө Их Хурлын гишүүн нь нөгөөдөр нь гарч ирээд 3 дугаар ангиас заахыг нь болиулчихлаа гээд хэр нь ингэж үймүүлж, талцуулах хэрэг байна уу. Энэ чинь ерөөсөө Монгол Улсын Засгийн газраас өргөн барьсан энэ хууль дээр чинь Англи хэлийг яг 1 дүгээр ангиас нь заана, 3 дугаар ангиас нь заана гэсэн нэг ч заалт байхгүй байна шүү дээ. Би ийм хууль өргөн бариагүй шүү дээ. Тэгээд хуулийнхаа заалт бүрийг уншиж энэ танхимын, энэ танхимаас хэлж байгаа энэ үг бол бүгдээрээ хариуцлага, маш их үр дагавар дагуулдаг. Бид нар сэтгэлийн эмоциор хандаж болохгүй, улс төрийн ашиг хонжоогоор бид нар үгүйсгэж болохгүй. Ойлгож байна өнөөдөр энэ 76 гишүүн бүгдээрээ Монголын ард түмний хүүхдийн хувь заяаны төлөө шийдвэр гаргана гээд бид нар тангараг өргөчихсөн. Энэ тангаргаасаа няцах нэг ч гишүүн байхгүй гэдэгтэй би итгэл үнэмшил нэг байна. Тодорхой хэлэлцүүлэг хийх нь зөв, үндэсний зөвшилцөл хийх нь зөв. Өнөөдөр Англи хэлнээс ухарчихсан Англи хэлийг заахаа болиод ардын хүүхдийн Англи хэл сурах боломжийг хулгайлчихсан нэг ч гишүүн энэ танхимд байхгүй шүү дээ. Цаашаа байх ч үгүй.

Тэгэхээр ийм байдлаар бид нар асуудалд нь ийм субъектив хэлбэрээр хандаж одоо ингээд ард түмнийг, энэ ард түмнийг нэг жаахан тайван байлгаж болохгүй юм уу. Үг бүрийн төлөө хариуцлага хүлээх ёстой бид нар. Одоо ингээд энэ хууль батлагдсаны дараа би бүүр заалт заалтаар нь энэ ард түмэнд энэ бүх мэдээллүүдийг өгнө. Тэгэхээр ард түмэн хэн нь үнэн хэлж байсан, хэн нь худлаа хэлж байсан, хэн нь цаг хугацааны ашиг хонжоо хайж байсан, хэн нь урт хугацааны ард түмнийхээ төлөө байсан юм байна гэдгийг нэг ялгаж салга.../минут дуусав./

Л.Мөнхбаатар: Энх-Амгалан гишүүн үг хэллээ.

Одоо Тогмидын Доржханд гишүүн асуултаа асууж.

Т.Доржханд: Би маш тодорхой байр сууриа илэрхийлмээр байна. Нэгдүгээрт хэдийгээр эрх барьж байгаа биш байлаа ч гэсэн Хүн намын мөрийн хөтөлбөр тодорхой заагдсан нэг зүйл байдаг. Тэр нь бол Англи хэлийг албан ёсны 2 дахь хэл болгоно гэдэг. Бид энэ байр суурь дээр хав хатуу байна. Үүнтэй холбоотойгоор 3 зүйлийг хэлмээр байна.

Нэгдүгээрт дэлхий ертөнц дээр 200-аад улс байн. Үүнээс хөгжилтэй 40 гаруй улс байгаа. Энэ дотроо 2 хуваагдаад байгаа. Том улсууд, цөөн хүн амтай жижигхэн улсууд. Том улсууд гээд тэгэхээр Америкийн Нэгдсэн Улс, Англи, Франц, Герман ч гэдэг юм уу, Испани ч гэдэг юм уу эдгээр улсууд бол өөрсдийнхөө хэлийг сураач эз зах зээлийг бий болгодог, бизнесийг бий болгодог, түгээлтээ хийдэг, тулгадаг.

Гэтэл нөгөө талд нь Швейцар, Люксембург ч гэдэг юм уу, Финлянд ч гэдэг юм уу, Швед ч гэдэг юм уу цөөхөн хүн амтай хөгжсөн улсууд байна. Энэ улсуудын бодлого юу байдаг вэ гээд тэгэхлээр аль болох олон хэлийг хүүхдүүддээ зааж өгдөг, иргэддээ зааж өгдөг. Бид нар мэднэ шүү дээ хамгийн их 1 хүнд оногдох орлогоороо өндөрт тооцогддог Люксембург гээд тэгэхэд өөрсдийнх нь хэл нь Лаксенбург гэж гэж байдаг. Гэхдээ тэд нар албан ёсны 2 дахь хэл нь Англи хэл, Францууд орж ирэхлээр нь Франц хэл дээр санхүүгийн үйлчилгээ үзүүлдэг, Германууд орж ирэхлээр Герман хэл дээр үзүүлдэг. Ингээд 1 хүүхэд сургууль төгсөхдөө 4 хэлтэй байдаг. Гэхдээ албан ёсны хэл бол Англи хэл гэж явдаг. Ингэж дархлаагаа үүсгэдэг юм жижиг улсууд чинь. Үндэсний аюулгүй байдал ярьж байгаа бол энэ шүү, урт хугацаа ярьж байгаа бол энэ шүү.

Хоёрдугаарт Монгол Улс 3.4 сая хүн амтай, 2 том гүрэнтэй. Монголчуудын давуу тал юу юм бэ. Түүхэндээ бид нар

хурд байсан шүү дээ. Маш хурдтай юмыг зохион байгуулдаг, дэлхийн түүхийг бүтээсэн, олон улс орныг байлдан дагуулсан чинь хурд байсан шүү дээ. Өнөөдөр Монголд ингээд шинэчлэл хийхэд давуу тал юу байдаг вэ гээд тэгэхлээр бид нар маш хурдтайгаар зохион байгуулалтад орж болдог байхгүй юу. Бид нар Хятадын нэг мужид хийж байгаа тэр хурдаар бид нар хийдэг юм шүү дээ. Хятад нэг шинэчлэлийг хийхэд 15-20 жил болдог бол манайд 2-3 жил хийж болдог юм.

Ийм болохлоор хурдтайгаар энийг хийх боломж Монголчуудад байгаа 3.4 сая иргэдэд. Богино хугацаанд бид нар зохион байгуулаад Англи хэлний хөтөлбөрийг буюу хөрөнгө оруулалтыг татах хуульдаа тусгасан тохиолдолд багш нараа бэлтгэх, онлайнаар бэлтгэх, цахим технологийг ашиглах гээд бүрэн боломж нь байгаа. Энэ бол шалтгаан шүү.

Тэгэхлээр энийгээ ашиглах хэрэгтэй. Эдийн засгийн онолд хөгжлийн эдийн засаг гэж онол байдаг юм. Энэ дээр хувь хүний хүчин зүйл өндөр. Хувь хүний хүчин зүйлийг өсгөдөг юм чинь юу вэ гээд тэгэхлээр шинжлэх ухаан, технологи, эрдэм боловсрол шүү дээ. Үүний чинь суурь дэвсгэр нь юу байна вэ гэхлээр шинжлэх ухааны хэл, бизнесийн хэл, Англи хэл.

Дараагийн нэг зүйл нь юу байна гээд тэгэхлээр хэрвээ энийг хуульд тусгах юм бол ямар давуу талтай юм, тусгахгүй хөтөлбөр байдлаар тусгах юм бол ямар сул талтай юм бэ гээд. Хуульд тусгаж байж энэ чинь төсөв хөрөнгө нь тавигдана, үнэн. Сая Хүрэлбаатар сайд ярьж байна үнэн. Сангийн яам бол ингэж ажиллана. Гадаадын зээл, тусламж тэгж явдаг юм. Би 10 жил энийг хариуцаж байсан. Тэгж явдаг юм. Гаднын хөрөнгө оруулалт татахад бас ингэж явна. Хэрвээ санаж байгаа бол ноднин жил Улсын Их Хурлын гишүүн гишүүд Америкийн Нэгдсэн Улс руу айлчилсан. Сенат болон ...тай очиж уулзсан. Би ажлын хэсгийг нь

ахалж явсан. Ундрам гишүүн тэгэхэд 330 сумдад Англи хэлний багшийг авъя гээд явж байхад сөрж асууж байсан асуулт нь танайх яг ямар хэлтэй, ямар хэлийг дэмждэг юм, хуульдаа байдаг уу, үгүй юү гээд асууж байсан. Бодитой шүү дээ. Ингэж асуудаг байхгүй юу. Ингэж байж цаашаа ажил явдаг юм, ингэж байж цаашаа бид нар багш нарыгаа бэлдэх боломж нь бүрдэх юм, ингэж байж бид нар энэ ажлыг өнөөдөр эхлүүлснээрээ түүх бүтээнэ шүү. Энэ түүх өнөөдрийн 2 айлчлалаас илүү чухал шүү. Энэ түүх магадгүй ирээдүйн Монгол Улсын дархлаа байж чадна шүү.

Ийм болохлоор энэ дээр Улсын Их Хурлын гишүүн гишүүд улс төржиж байгаа юм огт биш. Гэхдээ бодлого ярих гэж.../минут дуусав./

Л.Мөнхбаатар: Доржханд гишүүн дэмжиж өгүүллээ тийм ээ.

Одоо Ардчилсан намын бүлгийн дарга Одонгийн Цогтгэрэл асуултаа асууя.

О.Цогтгэрэл: Англи хэлийг бага ангиас үзэх, судлах гэдэг заалтыг Ардчилсан намын бүлгийн зүгээс бүрэн дүүрэн дэмжиж байгаа. Тэр тусмаа зөвхөн нэг үзэх, судлах гэдэг үүднээсээ биш, бүүр энийг тийм сургах тал руу нь үзэх, судлах гэдэг чинь өөрөө нэг тоон шинж чанартай, чанарын шинж чанаргүй. Харин энийг яаж яаж сургадаг болох юм. Зөвхөн үзсэн, судалсан гэдэг биш. Энэ сургадаг болох дээр чанарын үзүүлэлт рүү нь харин яаж ойртуулах юм гэдэг дээр их томоохон бодлогын асуудлууд энийг дагалдаж энэ хуулийг дагаж мэдээж гарах ёстой байх.

Ер нь энэ Англи хэл зөвхөн Монгол улс энэ хязгаарлагдмал 2 хөрштэй ялгаатай байх энэ олон нөхцөл байдлын үүднээс Монголчууд Монголын төрөл гэж байдаг Англи хэл болоод энэ мэдээллийн технологи гэдэг энэ 2 зүйл дээр бүрэн дүүрэн дэмжиж ажиллах ёстой л гэж боддог. Тэгээд мэдээллийн технологийн

дэд бүтэц, олон зүйл. Тэр мэдээллийн технологийн өөрийнх нь хэл, алгоритм үйлдлийн систем гэдэг зүйл чинь бүгдээрээ ерөөсөө Англи хэл дээр л бичигддэг.

Тэгэхээр энэ Англи хэл болоод мэдээллийн технологи гэдэг энэ 2 багана бол Монгол Улсын ирээдүйн хөгжлийн үндсэн суурь гэдэг ийм л зарчмын зүйл зүйрлэлээр санал зөрөхгүй байх л гэж бодож байна.

Ер нь Ардчилсан намын бүлэг яагаад Англи хэлийг чухалчлан бүгдээрээ бүрэн бүрэлдэхүүнээрээ дэмжих ёстой вэ гэж. Энэ дээр зөвхөн 1 намын бүлэг гэдэг үүднээс биш, энэ өөрөө манай намын үзэл баримтлалтай ч холбоотой гэж бид бүхэн боддог. Монголчууд сайн сайхан амьдрах, баян чинээлэг амьдрах, ядуучууд нь ядуурлаас гарах үндсэн арга зам бол эдийн засаг өсөх. Эдийн засаг өсөх арга замыг тэр их том төр биш, эрх чөлөөтэй иргэн хүн нь эдийн засгаа өсгөнө л гэж бид нар боддог. Эрх чөлөөтэй иргэн хүн нь эдийн засгаа өсгөнө. Тэгвэл тэр эдийн засаг өсөх тэр эрх эрх чөлөөтэй иргэн хүнд чинь тэр эрх чөлөө гэдэг чинь явсаар байгаад бусад эрх чөлөө биш, энэ боловсролоор дамжсаныг нь мэдлэгийн эрх чөлөөтэй иргэн хүн л энийг бий болгоно. Тэгээд цаашаа ахивал мэдлэгийн эрх чөлөө гэдэг чинь Англи хэлтэй л холбоотой юм байна ер нь. Явсаар явсаар байгаад энэ Англи хэл чинь бид бүгдийн сайн сайхан амьдрах, тэр тусмаа 2 хөршөөсөө ялгаатай байх, тэр тусгаар тогтнол, аюулгүй байдлын гэдэг бүх асуудал руу чинь суурь ийшийгээ ингээд явж орох нь.

Тэгэхээр үүн дээр маргалдах, хэлэлцэх хүмүүс, гишүүд бас байхгүй байх л гэж бодож байгаа. Харин зүгээр тодруулж асууя гэж бодсон зүйл. Харин үнэхээр Англи хэл дараа дараагийн үеүдэд сурахад илүү дөхөм болохын тулд тэр. Дэлхийн мэдлэгийн сан байдаг хэл рүү ойртохын тулд, харин бид нар хэлнээсээ гадна энэ үсэг, бичиг үсэг

шрифтээ бид нар өөрчлөх шаардлага яваандаа гарах уу? Ажлын хэсэг дээр энэ дээр яригдсан зүйл байна уу? Хэрэвзээ Латин хэлэнд шилжвэл цааш цаашдаа энэ дэлхийн мэдлэгийн санд илүү ойртох боломж бололцоо байдаг уу? Жишээ нь Казахстан улс 25 оноос Латинд шилжинэ гээд шийдвэр гарсан гэдэг ийм мэдээллүүд явж байдаг жишээ нь. Энэ бүхэн дээр энэ ажлын хэсэг дээр болоод энэ хуулийн хүрээнд хэлэгдсэн, яригдсан, улам илүү энэнтэй ойртох, улам ингэвэл давуу тал үүсдэг эсэх тийм судалгаа болоод нотолгоо энэ дээр яригдсан зүйл байдаг уу? Энэ тухай л харин энэ хариулт авахыг хүсэж байна.

Л.Мөнхбаатар: Хэн хариулах вэ? Ажлын хэсгийн ахлагч Гонгорын Дамдинням асуултад хариулья.

Г.Дамдинням: Цогтгэрэл гишүүний асуултад хариулья. Монгол Улс бол 5 дугаар ангиас 7 хоногт 2-3 цагаар Англи хэл зааж байна. Олон улсад бол 1-3 дугаар ангиас 7 хоногт 3-5 цаг зааж байгаа.

Латин хэлтэй холбоотой асуудал бол манай хуулийн төслийн ажлын хэсгийн хүрээний бол яригдаагүй. Тэгээд энэ бол дараачийн өөр сэдэв байх гэж бодож байна. Тийм, баярлалаа.

Л.Мөнхбаатар: Байнгын хорооны дарга Гомпилдоогийн Мөнхцэцэг асуултаа асууя.

Г.Мөнхцэцэг: Асуулт гэхээсээ илүү үг хэлэх юм. Тэгээд энэ Ерөнхий хуулийг дагаад ер нь бас хэтэрхий их улс төржилт яваад байна л даа. Тэгээд бид энэ Боловсролын ерөнхий хуулийг 2, 3 жил бараг шахуу хэлэлцэж байна. Маш олон ажлын хэсэг хуралдсан, маш олон судалгааг, суурийг үндэслэж бид нар бас энэ зүйл заалтуудыг оруулж ирсэн. Тэгээд энэ өчнөөн жил ажилласан энэ ийм хөдөлмөр ийм үнэ цэнгүй болж хувирч байгаад бас нэг харамсаж байна.

Ялангуяа би Дамдинням гишүүнийг бас хэтэрхий их ийм цөмөрсөн тийм тоглолт хийгээд байгаа юм уу гэж ингэж харж байна. Яагаад гэвэл та Байнгын хороон дарга байсан хүн, өөрөө Байнгын хороон даргаар ажиллаж байсан. Ингэж байхдаа өнөөдөр сая гэхэд л энэ индэр дээрээс санал, дүгнэлтээр ингээд үг хэлээд, нэмээд уншчихдаг ийм дэг байдаг юм уу? Та ер нь өөрөө энийг юу гэж үзэж байгаа юм?

Хоёрдугаарт энэ ажлын хэсгийг та ахлаад явж байгаа. Таныг маш хичээл зүтгэлтэй бас их идэвхтэй ингэж ажиллаж байгааг чинь хэн хүнгүй харж байгаа, ойлгож байгаа. Таны гадаад, дотоод боловсрол эзэмшсэн энэ олон боломжуудыг чинь бид нар ашиглаж бас энэ Байнгын хорооны гаргасан ажлын хэсгийг ахлуулаад ингээд явуулж байгаа гэж бас ингэж ойлгож байгаа, дэмжиж байгаа.

Гэтэл одоо энэ хууль эцэслэн батлагдаагүй байхад гарч мэдэгдэл хийж ингэж нийгмийг бас хуваан талцуулах ийм шаардлага байсан юм уу, үгүй юм уу гэж ингэж бодож байна. Гишүүд шуугилдаж байна. Аргагүй талцан хуваагдаж байна аргагүй. Яагаад гэвэл энэ хуулиа бас сайн уншаагүй байна, энэ хуульд ерөөсөө Англи хэл заах, заахгүйн тухай ямар нэгэн байдлаар Байнгын хорооноос санал, дүгнэлт гаргаад ингээд санал хураалгасан зүйл огт байхгүй. Мэдээж хэн бүхэн ойлгож байгаа. Англи хэл дэлхий хэл мөн үү мөн, дэлхийд гарах гарц мөн үү мөн. Англи хэл заах заахгүйн тухайд ямар нэгэн маргаан энд одоо огт тусаагүй. Ийм саналын томьёоллоор бид бас санал хураагаагүй та бүхэн мэдэж байгаа.

Тэгэхээр ер нь бас энэ хуулиа жоохон судалж, хуулиа бас мөн дээрээс нь бас энэ зүйл, заалтуудаа бас харж байж бас ингэж нийгэм рүү гал тавих хэрэгтэй гэж бас ингэж хэлэхийг хүсэж байна. Мэдээж бид нар бас энэ эх орныхоо

ирээдүйг энэ ингэж энэ хуулиар боомилоод байгаа зүйл огт байхгүй юм.

Тэгэхээр Байнгын хороон дээр ямар зүйл, заалтаар саналыг нь томьёоллоор санал хураасан бэ. Яагаад энэ 7, 8 гишүүн ингээд энэ саналыг дэмжсэнээрээ буруутгаад ингээд өнөөдөр нийгэмд чичлэгдээд байгаа юм бэ гэдгийг бас нийгэм мэдээж тодорхой хэмжээгээр харж байгаа байх гэж би бодож байна. Энэ 6.7 дээр л байгаа энэ заалт. Энэ заалтад юу гэж орж ирж байгаа вэ гэхээр “сургалтын байгууллагад судлах гадаад хэл нь сургалтын үндэсний хөтөлбөр үзэл баримтлалд заасан хэл байна” л гэж байгаа юм. Үндэсний үзэл баримтлалд чинь өөрөө Англи хэл байна л гээд л ингээд л байж байгаа.

Энэ ямар нэгэн байдлаар утга алдагдуулсан юм уу, энэ томьёолол дээрээ л бид нар өөрчлөлтийн саналын томьёолол гаргаж ингэж санал хураалгасан ийм явдал болсон. Үүнийг ямар нэгэн байдлаар улс төржүүлээд Англи хэлийг заах гэж байна, заахгүй гэж байна гээд ингээд ийм санал хураалт болоогүй гэдгийг албан ёсоор бас хэлэхийг хүсэж байна.

Дээр нь 1 дүгээр ангиасаа заана гэдэг юм уу, 3 дугаар ангиасаа заана гэдэг юм уу ийм томьёолол огт энэ ерөнхий боловсролын энэ ерөнхийн хууль дотор, ерөнхий боловсролын энэ ерөнхий хууль дотор огт байхгүй гэдгийг бас албан ёсоор ингэж хэлэхийг хүсэж байна.

Ер нь мэдээж Англи хэл цаашаа аваад явах энэ хууль дотор байж байгаа зүйл, заалтуудаа бид нар бас дэмжээд явна. Энэ Англи хэл заана гэдгийг бид нар бас дэмжиж байгаа шүү. Бүгдээрээ л дэмжиж байгаа. Энэ ойлголтын зөрүүгээ нэг талд нь гаргаж өгөөч ээ. Нийгмийг ингээд хэтэрхий их ингэж бугштал нь ингэж бас галлах ямар хэрэгтэй юм бэ? Тийм.

Л.Мөнхбаатар: Асуултдаа хариулт авах юм уу. Асуулт асуусан уу. Гонгорын Дамдинням асуултад хариулъя.

Ц.Даваасүрэн: Би бас гишүүддээ хандаад нэг юм хэлчихье. Яах вэ манай парламент олон нийтэд нээлттэй байх чиглэлд их санаачилга гаргаж ажиллаж байгаа. Биднийг бол олон нийтэд зайлшгүй нээлттэй, шуурхай, тодорхой мэдээллүүдийг өгч бай гэдэг ийм чиглэлийг ч өгч байгаа. Бид ард олныг төлөөлж нийтийн дуу хоолойг илэрхийлэх үүрэгтэй.

Тийм учраас би бол энэ шинжлэх ухаан технологийн давуу талыг олон нийтэд хүрэх боломжийг олгосон энэ нийгмийн сүлжээний хэрэгсэлд бол харьцангуй идэвхтэй ажилладаг Их Хурлын гишүүн. Тэгээд тэр маань бас буруу, зөрүү ойлголт төрүүлсэн бол уучлал хүсье.

Тэгэхдээ надад ганцхан л үүрэг байгаа. Монгол Улсын Засгийн газраас өргөн барьсан Боловсролын ерөнхий хууль, түүнийг дагалдан баригдсан багц хуулиудыг Монгол Ардын намын бүлгээр оруулаад, дэмжүүлээд, дэмжүүлсэн тэр саналын томьёоллуудаа ямар нэг аргаар л энэ Их Хурлын босгыг давуулж гаргах нь ажлын хэсгийн даргын үүрэг. Би ажлаа хийгээд явж байгаа. Бид нар яах вэ тэгээд л улс төрчид бие биедээ энд янз янзын юм хэлдэг л байх. Тэгэхээр тэр дээр бол бас ойлгож шингээж хүлээж аваарай л гэж хүсье.

Миний хувьд бол буруу, зөрүү ойлгуулчихъя гэсэн ерөөсөө ямар ч бодол байсангүй шүү. Ажлаа л аваад гарчих юм сан. Боловсролын шинэчлэл маань бүтэн 2 жил хойшиллоо. 21 оны 4 дүгээр сард өргөн баригдсан хууль ингээд 2 жил гаруйн дараа орж ирж байна. Одоо ингээд бид нар нэг ганцхан жил үлдчихлээ, төсөв орж ирэх гэж байна. Ингээд энэ бүхэн дээр л яарсан хүний л, хэт их зүтгэсэн хүний л алдаа гаргасан байж магадгүй. Тэгэхдээ би бол тэрийгээ бүрэн хүлээж

авна гэж бодохгүй байна. Тэгээд тал талдаа ярьж байгаад л хэдүүлээ шийдчихье дээ тэгээд. Тэгж л хариулъя.

Л.Мөнхбаатар: Улсын Их Хурлын гишүүн гишүүн Гонгорын Дамдинням болон нийт гишүүдэд хандаж бас нэг анхааруулгыг хэлье. Улсын Их Хурлын гишүүн чуулганы нэгдсэн хуралдаан бол өөрийн дэгтэй явагддаг. Чуулганы нэгдсэн хуралдаанаар хэлэлцэгдэж байгаа бүх асуудал тус тусын Байнгын хороогоор хэлэлцэгдэж хамтын шийдвэр болоод албаждаг, төрийн албан хэрэг хөтлөлтийн дагуу албажиж Улсын Их Хурлын индрээс танилцуулагддаг байгаа.

Гэтэл сая одоо Дамдинням гишүүн Байнгын хорооны, Байнгын хорооны дүгнэлт уншихдаа санал, дүгнэлтийг уншихдаа өөрийн хувийн байр суурийг нэмж өгүүлбэрүүдийг бас нэмж хэлсэн байна.

Энд харамсалтай нь шийдвэр гаргасан алдааг манай Улсын Их Хурлын Ардчилсан намын бүлэг, Ардын намын бүлэг, Хүн намын төлөөлөл, бие даагчдын төлөөлөл бүгдээрээ 9 дэх санал хураалтаар эсрэг санал хураалгасан байна. Ардын хүүхдэд Англи хэлийг өгөх шийдвэрийг дэмжиж өгнө гэдэгт итгэлтэй байна гэх мэтчилэн өгүүлбэрүүдийг Байнгын хорооны албан ёсны албажсан санал хураалт дээр нэмж байр сууриа илэрхийлсэн байна.

Ер нь тодорхой Байнгын хорооны санал, дүгнэлтийг танилцуулахдаа хувийн байр сууриа илэрхийлэхгүй байхыг нийт гишүүдэд анхааруулж байна.

Чинбүрэн гишүүн асуултаа асууя.

Ж.Чинбүрэн: Энэ өдрийн мэнд хүргэе. Тэгэхлээр энэ Боловсролын ерөнхий хууль маш чухал. Өнөөдөр бид иргэдийнхээ хүүхдүүдийг хөрөнгө чинээнээс үл хамааран жигд боловсрол олгоно гэдэг бол ерөөсөө туйлын том зорилго. Тэр ч утгаараа Ундрам гишүүний

санаачлаад бага насны хүүхдийг Англи хэлний боловсролыг дэмжих лобби бүлэг байгуулъя гэхэд нь хүртэл би өөрөө гарын үсэг зурж байсан хүний нэг. Өнөөдөр бид нарын ярьж байгаа зүйл бол Үндэсний хөтөлбөртөө орчихсон байгаа зүйлийг заавал хуульчлах гээд байгаа сонирхол хаана байгаа вэ гэдэг л чухал байна. Бид 200 жил Манжийн дарангуйлалд байхдаа Манж хэлийг үндсэн гадаад хэлээ болгоогүй. Тийм Монгол Улс, тийм үндэстэн.

Бид 70 жил Зөвлөлт Холбоот Улсын эдийн засаг, улс төрийн хамааралд байхдаа хуульдаа Орос хэлийг үндсэн хэл болгож батлаагүй. Энэ бол бид нарын өмнөх ахмад үеийн улс төрчдийн эх орноо, тусгаар тогтнолоо хамгаалах гэсэн энэ асар ухаан. Өнөөдөр Энх-Амгалан сайд хэлж байна Үндэсний хөтөлбөртөө орчихсон байгааг та бүхэнд бүр зураг, жишээгээр харуулж байна. Энэ нь өөрөө 10 жилээр батлагдаад, түүнийг нь хууль, эрх зүйн орчинд хамгаалах шийдвэрүүдийг нь гаргаж энэ боловсруулалт төсөлд орчихсон явна.

Тэгвэл яагаад заавал дахин энийг хуульд оруулах гээд байгаа юм, хэний ашиг сонирхол энд байгаа юм бэ? Энийг би асуумаар байгаа юм. Бид ардын хүүхдүүдийг Англи хэл сурахгүй ээ гэдэг бодолтой нэг ч Их Хурлын гишүүн энэ зааланд байхгүй. Нэг ч Их Хурлын гишүүн байхгүй.

Харин та битгий Их Хурлын гишүүдийг бусдаас ялгагдаж энийг эсэргүүцэж байгаа мэт болгооч. Би Энх-Амгалан сайдын үгийг давтмаар байна. Ард түмэнг тайван байлгаач. Бид ард түмэндээ энэ боловсролыг олгохын төлөө бүгд энд хичээн сууж байна. Энэ хуулийг явуулахын төлөө бүгд хичээн ажиллаж байна. Өнөөдөр тэр хар хайрцаг гэж юу байгаа юм гэж асууж байгаа байх. Тэгвэл дөнгөж саяхан бид Байтаг Богдын 95 жилийн тулааныг шийдвэрлэсэн тухай бид өнөөдөр ойн арга хэмжээг тэмдэглэлээ. Тэр хил дээр байсан айлууд

тонуул дээрэм, алаан хядаан байсан ч гэсэн эх орныхоо өнцөг булан бүрээс нүүгээгүй байна шүү. Энэ бол Монгол хүний зүрх сэтгэлд байдаг үндэсний хар хайрцаг, эх орноо хайрлах бодлого. Энийг би ярьсан юм. Энэ бол Монгол хүн болгоны зүрх сэтгэлд байдаг зүйлэх оронч сэтгэлийн.

Өнөөдөр хуульд байхгүй байгаа зүйлийг 1, 3 дугаар анги байхгүй зүйлийг энэ Үндэсний хөтөлбөр дотор 3 дугаар ангиас оруулна гээд бүүр хөтөлбөр нь орчихсон илтгэлийг нь сайд нь өөрөө танилцуулаад байж байна шүү дээ. Энэ зааланд сууж байгаа 70 гишүүнээс хэн нь ч Англи хэлийг ард иргэдээ, ардын хүүхдэдээ сургахгүй ээ гэдэг бодлогыг дэмжиж байгаа нэг ч хүн байхгүй. Та юу яриад байгаа юм. Жоохон хариуцлагатай улс төр хий л дээ. Бид улс төрч байж болно, бас төрийн зүтгэлтэн шүү бид. Улс эх орноо боддог төрийн зүтгэлтэн байх ёстой. Ганцхан улс төр буюу өнөөдрийн ойрын бодлын оноо авах гэсэн ийм оролдлого хэрэггүй. Намайг харлуулж болно, намайг муугаар хэлж болно би тоохгүй. Би эх оронч, эх орныхоо төлөө байнга зогсоно. Монгол түмний зүрх сэтгэлд байдаг эх оронч сэтгэл бол Монголын хар хайрцаг шүү.

Тийм учраас бид одоо энэ хуулиа дэмжээд явна. Дэмжиж явахдаа миний гаргасан бас саналыг та бүгдийг дэмжээсэй гэж бодож байна. Ингэснээрээ Монголын нэг ч хүүхдийг Англи хэлгүй болох бодлого биш, энэ угаасаа байгаа гэдгийг хариуцлагатай хэлье.

Л.Мөнхбаатар: Чинбүрэн гишүүн үг хэллээ тийм ээ. Асуулт байхгүй үг хэллээ гэж ойлголоо. Та, горимын санал юм уу? Монгол Ардын намын бүлгийн дарга Дуламдоржийн Тогтохсүрэн горимын санал гаргая.

Д.Тогтохсүрэн: Баярлалаа. Боловсролын ерөнхий хууль Улсын Их Хуралд өргөн баригдаад 2 жил гаруй болж байгаа юм. Энийг хэлэлцэж, батлах

зайлшгүй шаардлага байгаа гэдгийг бүгд ойлгож, мэдэрч байгаа. Боловсролын ерөнхий хуулийн анхны хэлэлцүүлэгт бэлтгэх явцад энэ бэлтгэсэн талаар өнөөдөр нэгдсэн чуулган хэлэлцэж байна. Тэгээд энэ Боловсролын ерөнхий хуулийн өргөн баригдсан хуулийн 6.7-той холбоотой асуудлаар гишүүдийн хооронд байр сууриар нэлээд хэмжээний зөрүү байна. Бас нийгэмд ч гэсэн янз бүрийн ойлголтууд өгч байна.

Тийм учраас Улсын Их Хурал дахь Монгол Ардын намын бүлэг энэ Боловсролын ерөнхий хуулийн энэ анхны хэлэлцүүлэг хийж байгаа асуудлаар байр сууриа нэгтгэх зайлшгүй шаардлага үүсэж байгаа учраас ажлын 3 хоногийн завсарлага авах хүсэлтийг гаргаж байна. Шийдвэрлэж өгөхийг хүсье. Баярлалаа.

Монгол Ардын намын бүлгийн дарга Дуламдоржийн Тогтохсүрэн горимын санал гаргаж байна. Энэ Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны дэгийн тухай хуулийн 15 дугаар зүйл дээр хуралдаанаас завсарлага авах асуудлыг зохицуулсан байгаа. Энэ дээр энэ хуульд өөрөөр заагаагүй бол нам, эвслийн бүлэг Улсын Их Хурлын тухай хуулийн 33.1.4-т заасны дагуу завсарлага авах эрхтэй. Завсарлага авах хугацаа ажлын 5 өдрөөс илүүгүй байна гэсэн ийм зохицуулалт байна. Ийм учраас Дэгийн хуулийн 15.1-д заасны дагуу Монгол Ардын намын бүлэг тухайн хэлэлцэж байгаа асуудлаар байр сууриа нэгтгэх шаардлагатай байна гэж үзсэн учраас Улсын Их Хурлын чуулганаас завсарлага өгч байна. Ажлын 3 өдрийн завсарлага өглөө.

Дараагийнхаа асуудалд оръё. Тийм, дараагийн асуудлууд байгаа байгаа. Одоо ингээд асуудлуудаа хэлэлцээд явна. Боловсролын хууль ирэх 7 хоногт эцсийн хэлэлцүүлэг хийгдэнэ гэж ойлгож болно. Тийм, завсарлага дуусахаар. Дараагийн асуудалдаа оръё.

15.54 цаг